

গ্ৰন্থপঞ্জী

অসমীয়া :

অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ। *শিক্ষা*। গুৱাহাটীঃ অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা

সংসদৰ সচিবৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত, নত্বতা প্ৰকাশন, ২০১৮। সপ্তম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

ওজা, অঞ্জন কুমাৰ। *সম্পা। সাহিত্য সমালোচনা তত্ত্ব*। লক্ষীমপুৰঃ নৰ্থ লক্ষীমপুৰ কলেজ

প্ৰকাশন সমিতি, ২০১৩। পৰিবৰ্ধিত প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

কটকী, প্ৰফুল্ল। *স্বৰাজোত্তৰ অসমীয়া উপন্যাস সমীক্ষা*। গুৱাহাটীঃ বীণা লাইব্ৰেৰী, ১৯৯৫।

পুনৰ মুদ্ৰণ। মুদ্ৰিত।

গগৈ, মন্দিৰা। *অসমীয়া উপন্যাসৰ নাৰী চৰিত্ৰ*। গুৱাহাটীঃ পূৰ্বাঞ্চল প্ৰকাশ, ২০১৭। প্ৰথম

প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

চহৰীয়া, নিতু। *সম্পা। অসমীয়া ভাষা সাহিত্য সংস্কৃতি সৌৰভ*। গুৱাহাটীঃ পূৰ্বায়ন প্ৰকাশন,

২০১৬। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

ঠাকুৰ, নগেন। *সম্পা। এশ বছৰৰ অসমীয়া উপন্যাস*। গুৱাহাটীঃ জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০১৮।

পুনৰ মুদ্ৰণ। মুদ্ৰিত।

ঠাকুৰ, ৰামমল। *সাহিত্য বিচাৰ*। গুৱাহাটীঃ বীণা লাইব্ৰেৰী, ২০১২। নতুন সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।

ডেকা, বিপ্লৱ। *সম্পা। যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ অসমীয়া চুটিগল্পত আৰ্থ-সামাজিক জীৱনৰ প্ৰতিফলন*।

নলবাৰীঃ অসমীয়া বিভাগ, বৰভাগ মহাবিদ্যালয়, ২০১৩। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

ডেকা, ৰাতুল। *সাহিত্য সমালোচনা তত্ত্বঃপৰিচয় আৰু প্ৰয়োগ*। জালুকবাৰীঃ সম্প্ৰীতি, ২০১৭।

প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

দাস, অমলচন্দ্ৰ। *অসমীয়া উপন্যাস পৰিক্ৰমা*। গুৱাহাটীঃ বনলতা, ২০১২। প্ৰথম সংস্কৰণ।

মুদ্ৰিত।

দাস, নাৰায়ণ, পৰমানন্দ ৰাজবংশী। *সম্পা। অসমীয়া সাহিত্যত পাশ্চাত্য প্ৰভাৱ*। গুৱাহাটীঃ চন্দ্ৰ

প্ৰকাশ, ২০১৪। চতুৰ্থ প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

দাস, ৰীতা। *সাহিত্য বীথিকা*। পাঠশালাঃ টেক্‌নো এড্‌ পাব্লিকেশ্বন, ২০২২। প্ৰথম প্ৰকাশ।

দাস, হীৰেণ। *সম্পা। অসমীয়া চুটিগল্প বিৱৰ্তন আৰু বিশ্লেষণ*। গুৱাহাটীঃ অশোক বুক ষ্টল,

২০১৯। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

বৰুৱা, দেবানন্দ। সম্পা। হেমকোষ। হেমকোষ প্ৰকাশন, ২০১৫। ষষ্ঠদশ সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।
বৰা, দিলীপ। গৱেষণা পদ্ধতি বিতৰ্ক আৰু সিদ্ধান্ত। গুৱাহাটীঃ ৰেখা প্ৰকাশন, ২০১৭। প্ৰথম
প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

বৰুৱা, প্ৰহ্লাদ কুমাৰ। উপন্যাস। ডিব্ৰুগড় : বনলতা, ২০০৩। চতুৰ্থ সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।
— অসমীয়া চুটিগল্পৰ অধ্যয়ন। ডিব্ৰুগড় : বনলতা, ২০০৫। দ্বিতীয় প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
বৰা, মহেন্দ্ৰ। সাহিত্য উপক্ৰমণিকা। গুৱাহাটী : বনলতা, ২০০২। চতুৰ্থ সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।
বেজবৰুৱা, লক্ষ্মীনাথ। বেজবৰুৱা গ্ৰন্থাৱলী দ্বিতীয় খণ্ড। সম্পা। অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা।

গুৱাহাটী : সাহিত্য প্ৰকাশ, ২০১৪। দ্বিতীয় প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

বৰগোহাঞি, হোমেন। অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী ষষ্ঠ খণ্ড। গুৱাহাটী : সঞ্চালক, আনন্দৰাম
বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা, অসম, ২০১৫। তৃতীয় প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

ভট্টাচাৰ্য, মণিকুন্ডলা। প্ৰস্তৰ কন্যা। গুৱাহাটীঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০১৫। তৃতীয় প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

— সন্ধ্যা। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্টৰচ, ২০১৭। সপ্তম সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।

— অৰুন্ধতী। গুৱাহাটীঃ জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০১৪। চতুৰ্থ প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

— বৰদোৱানী। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্টৰচ, ২০১৮। সপ্তম সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।

— মুক্তি। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্টৰচ, ২০১৭। পঞ্চম সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।

— চামিয়ানা। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্টৰচ, ২০১৭। তৃতীয় সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।

— শান্ত পাপুহৰ্ত্তৰ কথাৰে। সাৰস্বত, ২০০৬। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

— মই ডেচডিমন'না হ'ব খোজোঁ। গুৱাহাটীঃ জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০১১। তৃতীয় সংস্কৰণ।

মুদ্ৰিত।

— দস্তখত। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্টৰচ, ২০১৭। তৃতীয় সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।

— ভিভিয়ানৰ লিলি। গুৱাহাটীঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০১৫। তৃতীয় প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

— কবিগংগা। গুৱাহাটীঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০০৮। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

— বৰফৰ বেলি। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্টৰচ, ২০১৫। তৃতীয় প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

— দেৱবালা। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্টৰচ, ২০১৭। চতুৰ্থ সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।

— ত্ৰিকুটাৰ ঘোঁৰা। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্টৰচ, ২০০৯। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

— শব্দ আৰু সত্য। গুৱাহাটীঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০০৯। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

— যমুনা। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্টৰচ, ২০১৮। তৃতীয় সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।

- বাঁহী। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্ট'ৰচ্, ২০১৫। তৃতীয় সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।
- কাচৰ পিৰামিড। গুৱাহাটীঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০১৩। দ্বিতীয় প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- নীলপক্ষী। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্ট'ৰচ্, ২০১৫। তৃতীয় সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।
- দৃশু। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্ট'ৰচ্, ২০১৫। দ্বিতীয় প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- বন্ধ ঘৰৰ খিৰিকী। গুৱাহাটীঃ জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০১৯। তৃতীয় প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- অনুৰোধ। গুৱাহাটীঃ বনলতা, ২০১৬। দ্বিতীয় প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- মণিকুণ্ডলাৰ অনুভৱ। গুৱাহাটীঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০১২। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- চৰাইখানা। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্ট'ৰচ্, ২০১৩। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- অৰণ্য। গুৱাহাটীঃ জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০১৬। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- মোৰ দেশ। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্ট'ৰচ্, ২০১৭। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- আকাংক্ষা। গুৱাহাটীঃ এম আৰ পাব্লিকেশ্যন, ২০১৭। প্ৰথম সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।
- জলকন্যা। গুৱাহাটীঃ জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০১৯। দ্বিতীয় প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- প্ৰেমৰ পৃথিৱী। গুৱাহাটীঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০১৮। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- ৰামধেনু। এম. আৰ. পাব্লিকেশ্যন, ২০১৮। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- যুদ্ধ অবিৰাম। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্ট'ৰচ্, ২০১৮। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- প্ৰিয় বন্ধু। গুৱাহাটীঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০১৯। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- হিন্দোল। গুৱাহাটীঃ জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০২১। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- অংগহাৰ। গুৱাহাটীঃ বনলতা, ২০২১। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- নীলপদ্ম। গুৱাহাটীঃ জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০২২। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- ভৰালী, শৈলেন। সম্পা। গল্পমঞ্জৰী। গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ঃ সচিব, বিশ্ববিদ্যালয় প্ৰকাশন বিভাগ,
২০০১। দ্বিতীয় সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।
- উপন্যাসঃ বিচাৰ আৰু বিশ্লেষণ, গুৱাহাটীঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০০৩। তৃতীয় প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- ভৰালী, হেমন্ত কুমাৰ। সম্পা। মামণি ৰয়ছম গোস্বামীৰ উপন্যাস সমগ্ৰ, গুৱাহাটীঃ বনলতা,
২০১১। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- মজুমদাৰ, বিমল। সাহিত্যৰ তত্ত্ব আৰু প্ৰয়োগ। গুৱাহাটীঃ জ্যোতি প্ৰকাশন, ২০১১। প্ৰথম
প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।
- শৰ্মা, গোবিন্দ প্ৰসাদ। উপন্যাস আৰু অসমীয়া উপন্যাস। গুৱাহাটীঃ ষ্টুডেন্টচ্ ষ্ট'ৰচ্, ২০১২।

তৃতীয় সংশোধিত সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।

— নাৰীবাদ আৰু অসমীয়া উপন্যাস। অসম প্ৰকাশন পৰিষদ। ২০১৬। তৃতীয় সংস্কৰণ। মুদ্ৰিত।

শইকীয়া, নগেন। সাহিত্য-বাদৰেচিদ্ৰ্য। ডিব্ৰুগড়ঃ কৌস্তভ প্ৰিণ্টাৰ্ছ। ২০০৩। প্ৰথম প্ৰকাশ।

মুদ্ৰিত।

—গৱেষণা পদ্ধতি পৰিচয়। ডিব্ৰুগড়ঃ কৌস্তভ প্ৰকাশন, ২০১১। পঞ্চম মুদ্ৰণ। মুদ্ৰিত।

শৰ্মা, ফুনু দাস, আৰু অন্যান্যসকল। স্নাতক মহলাৰ শিক্ষা মনোবিজ্ঞান। গুৱাহাটীঃ শান্তি

প্ৰকাশন, ২০১৩। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

শৰ্মা, শৈলেনজিৎ। সম্পা। অসমীয়া চুটিগল্পৰ আলোচনা। গুৱাহাটীঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, ২০১০। প্ৰথম

প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ। অসমীয়া উপন্যাসৰ ভূমিকা। গুৱাহাটীঃ সৌমাৰ প্ৰকাশ, ২০০৪। পুনৰ মুদ্ৰণ।

মুদ্ৰিত।

হুছেইন, ইমৰান। আধুনিক আৰু উত্তৰ- আধুনিক পৰিভাষাকোষ। গুৱাহাটীঃ জ্যোতি প্ৰকাশন,

২০১১। প্ৰথম প্ৰকাশ। মুদ্ৰিত।

গৱেষণা গ্ৰন্থঃ

নাথ, বিনীতা। “অসমীয়া উপন্যাসত ফ্ৰয়েডীয় মনস্তত্ত্বৰ বিকাশঃ এটি বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন”।

পি.এইচ.ডি. গৱেষণা গ্ৰন্থ। আধুনিক ভাৰতীয় ভাষা বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়,

২০০৭। মুদ্ৰিত।

দাস, খঞ্জন কুমাৰ। “অসমীয়া লেখিকাৰ উপন্যাসত নাৰীবাদঃ এক বিশ্লেষণাত্মক

অধ্যয়ন(১৯৮০-২০০৫ সময়ছোৱাৰ বিশেষ উল্লিখনসহ)”। পি.এইচ.ডি. গৱেষণা গ্ৰন্থ।

আধুনিক ভাৰতীয় ভাষা বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়, ২০১৩। মুদ্ৰিত।

বাতৰিকাকতঃ

বৰুৱা, উৎপল। সম্পা। দৈনিক জনমভূমি, ২০২১, ২৮ জুলাই, গুৱাহাটী।

বৰগোহাঞি, হোমেন। সম্পা। আমাৰ অসম, ২০০৭, ৩ জুন, গুৱাহাটী।

আলোচনী/পৰিপূৰিকাঃ

গগৈ, মনোৰম। সম্পা। সত্তাৰ, ২০০৮, ১৪ ছেপ্তেম্বৰ, গুৱাহাটী।

চৌধুরী, বীতা। সম্পা। *গৰিয়সী*, অষ্টম সংখ্যা, ২০২২ জুন, উনত্রিশ বছৰ, গুৱাহাটী।
বৰা, ধ্ৰুৱজ্যোতি সম্পা। *গৰিয়সী*, নৱম সংখ্যা, ২০২১ জুলাই, অষ্টাবিংশ বছৰ, গুৱাহাটী।

ইংৰাজীঃ

Althusser, Louis. *On The Reproduction Of Capitalism*. Trans. G. M. Goshgarian.

New York: Verso, 2014. pdf.

Beauvoir, Simone De. *The Second Sex*. Trans. Constance Borde and Sheila Malovany-

Chevallier. New York: Vintage Books, A Division of Random House, INC, 2010. pdf.

Booth, Wayne C. *The Rhetoric Of Fiction*, The University Of Chicago Press. Second

Edition. pdf.

Forster, E.M. *Aspects Of The Novel*. Ed. Oliver Stallybrass. New York: Penguon Books,

1990. Reprint. Print.

Freud, Sigmund. *Three Contributions To The Sexual Theory*. Trans. A. A. Brill. The

Journal Of Nervous And Mental Disease Publishing Company, 1910. pdf.

---. *A General Introduction To Psychoanalysis*. Pdf Books World. pdf.

---. *The Ego and the Id*. The Standard Edition. pdf.

---. *The Interpretation Of Dreams*. Trans. A. A. Brill . Fingerprint! Class!csa, An imprint of

Prakash Books India Pvt.Ltd, 2018. Reprint. Print.

Gay, Peter. Ed. *The Freud Reader*. New York: W. W. Norton & Company, 1995. pdf.

Jung, C.G. *The Theory Of Psychoanalysis*. New York: Nervous and Mental Disease publish-

ing Co, 1915. pdf.

---. *Psychology Of The Unconscious*. Trans. Beatrice M.Hinkle. New York: Moffat, Yard

And Company, 1916. pdf.

---. *The Archetypes And The Collective Unconscious*. Trans. R.F.C Hull, Princeton Uni-

versity Press, 1968. Second Edition. pdf.

James, Henry. *The Art Of Fiction*. Partial Portraits, 1888. pdf.

Kristeva, Julia. *Revolution in poetic Language*. Trans. Margaret Waller. New York: Columbia

- University Press, 1984. pdf.
- Lacan, Jacques. *Ecrits*. Trans. Bruce Fink. New York: W. W. Norton & Company, First Edition. pdf.
- Mangal, S.K. *Educational Psychology*. Ludhiana: Tandon Publication, Print.
- Schultz, Duane P And Sydney Ellen Schultz. *Theories Of Personality*. Cengage Learning, Eleventh Edition. pdf.
- Tyson, Lois. *Critical Theory Today*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, Second Edition. pdf.
- The Modern Language Association Of America. *MLA Handbook for Writers of Research Papers*. New Delhi: Affiliated East-West Press Private Limited, 2009. Seventh Edition. print.
- Woolf, Virginia. *Mrs Dalloway*. Global Grey, 2021. pdf

পৰিশিষ্ট ১

উপন্যাস আৰু চৰিত্ৰ সম্পৰ্কে উপন্যাসিকাই আগবঢ়োৱা প্ৰশ্নোত্তৰ

প্ৰশ্নঃ- আপোনাৰ মুক্তি, বন্ধ ঘৰৰ খিৰিকী, বাঁহী, চামিয়ানা, দস্তখত, অৰুন্ধতী, বৰদোৱানী উপন্যাসৰ পাতনিত উল্লেখ কৰিছে যে আপোনাৰ উপন্যাসৰ চৰিত্ৰ নিৰ্মাণ বা ঘটনাক্ৰমৰ এটা বাস্তৱিক ভিত্তি আছে। গতিকে আপোনাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৰ্মৰ মাজৰ যি সাকোঁ নিৰ্মাণ হৈছে সেই সম্পৰ্কত আপুনি কি ক'ব বিচাৰিব?

উত্তৰঃ- মই কুলদা কুমাৰ ভট্টাচাৰ্যৰ দ্বাৰা পৰিচালিত দূৰদৰ্শনৰ ধাৰাবাহিক এখনৰ বাবে কাহিনী এটা লিখিবলৈ লৈছিলোঁ। সেইখন লিখিবলৈ যাওঁতে মই নাৰীৰ বিভিন্ন ৰূপৰ লগত পৰিচয় হ'লো। বিভিন্ন কৰ্মক্ষেত্ৰত নিয়োজিত নাৰীসকলৰ উপৰিও এনেকুৱা এচাম নাৰী আছে যিসকলে নিজৰ দেহ বিক্ৰি কৰি পেট প্ৰৰ্ত্তায়। ধাৰাবাহিকখনত দেহ ব্যৱসায়ী বা গণিকাৰ চৰিত্ৰ এটি ৰূপায়ণৰ বাবে সমল সংগ্ৰহ কৰিবলৈ কুলদা কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য আৰু এন.জি.অৰ লোক এজনৰ সৈতে ৰেডলাইট এৰিয়ালৈ গৈছিলো তাত গৈ মই যিবোৰ দেখিলো আৰু শুনিলো সেইবোৰ মোৰ মনৰ ভিতৰতে ৰৈ গ'ল। দূৰদৰ্শনৰ বাবে কাহিনীটো লিখা হৈ গৈছিল যদিও এইটো দিশত সংগৃহীত তথ্যসমূহে মোক অস্বস্তিত পেলালে। তাৰ আগলৈকে মই ভাবিছিলো যে অকল মাইকী মানুহে নিজৰ দেহ বিক্ৰী কৰি জীৱিকা চলায়। কিন্তু মোৰ কোনো ধাৰণা নাছিল যে ল'ৰাৰ দেহো বিক্ৰী কৰা হয় বা মতা মানুহেও মতা মানুহৰ শাৰীৰিক সংগ বিচাৰে। মই এনেকুৱা এটা পৰিবেশত থাকো য'ত এনেকুৱা ধৰণৰ কথাৰ আলোচনা নহয়। এইধৰণৰ কথা আমি ঘৰত নাপাতো বা চৰ্চাও নকৰো। গতিকে তাত গৈ মই গম পালো যে কমবয়সীয়া ল'ৰাকো এনেধৰণৰ ব্যৱসায়ত লগায়। সেই কথাটোৱে মোক মৰ্মাহত কৰিলে। ছোৱালীবোৰক যিদৰে সৰুতে নিজক কেনেকৈ সুৰক্ষিত কৰি ৰাখিব লাগে সেই বিষয়ে মাকে শিকায় ল'ৰাবোৰকো মাকে এনেধৰণৰ কথা শিকায় নে নিশিকায় এই প্ৰশ্নটোৱে মোক আঘাত কৰিবলৈ ধৰিলে। কিছুমান মানুহ কেনেকুৱা পৰ্যায়লৈ পশু হৈ যাব পাৰে সেই কথাটোৱে মোক ইমানে কষ্ট দিছিল যে মই তাৰ বাহিৰ ওলাব নোৱাৰা হ'লো। এই কথাবোৰে মোক আমনি কৰিবলৈ ল'লে বাবে মই কথাবোৰ লিখি পেলালোঁ। এনেদৰেই মুক্তি উপন্যাসখনৰ সৃষ্টি হ'ল। উপন্যাসখনত এগৰাকী লেখিকাক মূল চৰিত্ৰ হিচাপে লোৱা হৈছে। তাত লেখিকা গৰাকীয়ে যিবোৰ সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈছে বাস্তৱত মই সেইবোৰ সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈছিলো আৰু এতিয়ালৈকে হৈয়ে আছে। উপন্যাসখনত কেৱল মই বুলি নিলিখি স্মৃতি ভট্টাচাৰ্যক

উপস্থাপন কৰিছে। শুচিত্ৰতা ৰায়চৌধুৰীয়ে অসমত প্ৰথমখন বৃদ্ধাশ্ৰম নিৰ্মাণ কৰিছিল। শুচিত্ৰতা ৰায়চৌধুৰীৰ অনুপস্থিতিত তেওঁৰ ভগ্নী যুগব্ৰতা দত্তই সেই বৃদ্ধাশ্ৰমখনি পৰিচালনা কৰি থকাৰ সময়তে মই এদিন তাত উপস্থিত হৈছিলোঁ। বৃদ্ধাসকলক লগ পাই তেওঁলোকৰ প্ৰত্যেকৰে পৰা জীৱন সম্পৰ্কত ভিন্ন কাহিনী শুনিছিলো আৰু তাৰে মাজৰ এগৰাকী বৃদ্ধাৰ জীৱনৰ সচা কাহিনীক লৈ *বন্ধ ঘৰৰ খিৰিকী* ৰচনা কৰা হৈছে। উপন্যাসখনত মানুহগৰাকীৰ তিনিটাকৈ ল'ৰা-ছোৱালী আছিল। সন্তান থকাৰ পিছতো মানুহগৰাকী বৃদ্ধাশ্ৰমলৈ কিয় যাবলগীয়া হ'ল সেইটো দেখুৱাবলৈকে মই সন্তানকেইটাক সৃষ্টি কৰিছিলোঁ। মোৰ মাৰ দেউতাক, বৰদেউতাকহঁতৰ ঘৰ নগাঁও জিলাৰ ধিং অঞ্চলত আছিল। মোৰ বৰককা-বৰআইতাহঁতক মই দেখিছিলোঁ। বৰআইতা ঢুকুৱাত বৰককাই দ্বিতীয় বিবাহ কৰাইছিল। দ্বিতীয়গৰাকীয়ে প্ৰথমগৰাকীয়ে এৰি থৈ যোৱা কেঁচুৱাকেইটাক এনেদৰে ডাঙৰ কৰিলে যে বহুত ডাঙৰলৈ সিহঁতে সেইগৰাকী জন্মদাতা মাক নহয় বুলি গমেই পোৱা নাছিল। এই দিশটো মোৰ বহুত ভাল লাগিছিল আৰু তাৰ আধাৰতে *বাঁহী* উপন্যাসখন লিখিছিলোঁ। উপন্যাসখনত কমিনিউষ্টৰ প্ৰভাৱ কিছুপৰিমাণে আছে। তাত সৰ্ব্বাপুৰ যিটো প্ৰতিবাদী চৰিত্ৰ অংকণ কৰা হৈছে সেইটো মোৰ মাৰ খুড়াকজনৰ চৰিত্ৰ। মোৰ এজনী ভনী হ'ঠাৎ বিধৱা হৈছিল। গিৰীয়েক ঢুকুৱাৰ পিছত ঘৰত কিবা-কিবি বিচাৰি থাকোঁতে তাই মৃত গিৰীয়েকৰ জন্মপত্ৰিকাখনি লাভ কৰিছিল। আচৰিত ধৰণে তাত তেওঁৰ আয়ুস চল্লিশ বছৰ লিখা আছিল আৰু তাৰ তলত দাগ দি ৰখা হৈছিল। তেতিয়া তাই মোক কৈছিল যে তাইৰ গিৰীয়েকৰ অভিভাৱকসকলে আগতেই তেওঁলোকৰ পুত্ৰৰ বেছিদিন আয়ুস নথকাৰ কথাটো গম পাইছিল। তাৰপিছতো তেওঁলোকে তাইক বিয়া পাতি নিলে। এই কথাটোৱে মোক বহুত দুখ দিছিল। উপন্যাসখন লিখি থাকোঁতে ভিতৰৰ আঘাতখিনি গলি গলি ওলাই গৈছিল। উপন্যাসখনত এইবোৰ কথা লিখিম বুলি ভাবি মই লিখা নাছিলো। বৰককা-বৰআইতাহঁতৰ কথাবোৰো মই শৈশৱতে দেখা যদিও ইমান বছৰে মই সেইবোৰ বুকুত কঢ়িয়াই লৈ ফুৰিছো। মই যিবোৰ কথাৰ সন্মুখীন হৈছিলো বা যিবোৰ কথাত আঘাত পাইছিলো বা যিবোৰ কথাত আচৰিত হৈছিলো; সেই আশ্চৰ্যবোধ, আঘাত আৰু পুতৌ মিলি *বাঁহী* উপন্যাসৰ সৃষ্টি হৈছিল। মই গোৱালপাৰাত থাকোঁতে অসম মহিলা সভা চচাইটি নামৰ অনুষ্ঠান এটাৰ কাৰণে এন. জি. অৰ ফালৰপৰা এখনি বাৰ্তালোচনী উলিয়াইছিল। সেইখন সম্পাদনা কৰিবলৈ মোক আৰু অতনু ভট্টাচাৰ্যক দায়িত্ব দিয়া হৈছিল। তেতিয়া তাত হোৱা কোনো এটা অনুষ্ঠানত উপস্থিত থাকোঁতে মই দুগৰাকী মহিলা দেখিছিলো। ৰাভা সাজ পৰিধান কৰা মহিলা দুগৰাকীৰ চুলি খলপা-খলপে কাটি পেলোৱা আৰু গাত বহুতো অত্যাচাৰৰ চিন স্পষ্ট। প্ৰথম অৱস্থাত মই তেওঁলোকক

পগলা বুলি ভাবিছিলো যদিও পিছত জানিব পাৰিলো যে তেওঁলোকক ডাইনী সজাই এনেদৰে অত্যাচাৰ কৰা হৈছে। এই কথাটো ঘৰলৈ অহালৈকে মই বুকুত কঢ়িয়াই লৈ আনিলো। তেওঁলোকৰ যন্ত্ৰণাত কাতৰ মুখ মই সহ্য কৰিব পৰা নাছিলো। এন. জি. অৰ ফালৰপৰা অঞ্চলটোত অন্ধবিশ্বাস দূৰ কৰাৰ বাবে বিভিন্নধৰণৰ সভা অনুষ্ঠিত কৰিছিল। সেই সভাত মোকো অতিথি হিচাপে বিচৰাত দুই-এখনত গৈছিলো। সভাসমূহতো এইবিলাক দেখিলো আৰু মোৰ ভিতৰত সোমাই থকা যন্ত্ৰণাখিনিক লৈ *চামিয়ানা* উপন্যাসখন ৰচনা কৰিলোঁ। সেই অঞ্চলটোক লৈয়ে *ঈশ্বৰ* নামৰ শিশু উপন্যাস এখনো মই লিখিছো। দস্তখত উপন্যাসখন বাস্তৱ। উপন্যাসখনত সৰুদাৰ চৰিত্ৰ এটা আছিল। কিন্তু বাস্তৱত মোৰ কোনো ককাই-ভাই নাই। মই ককায়েক-ভনীয়েকৰ সম্পৰ্কটো খুব ভালপাওঁ। সৰুদা মোৰ কাল্পনিক চৰিত্ৰ। উপন্যাসখনত মায়া চৰিত্ৰটোক বাস্তৱতকৈ অধিক ধুনীয়া কৰি সজাইছো। ঈশ্বৰপুত্ৰৰ চৰিত্ৰটো বাস্তৱ। গাওঁখনৰ কথাবিলাক সঁচা। উপন্যাসখনৰ অধিকাংশ চৰিত্ৰকে মই বাস্তৱত লগ পাইছো। *অৰুন্ধতী* মোৰ প্ৰথম উপন্যাস। উপন্যাস কেনেকৈ লিখে নজনাকৈয়ে মই এইখন লিখিছিলোঁ। আচলতে পৃথিৱীৰ প্ৰতিজন কল্পকাহিনীৰ লেখক (fiction writer) ৰ প্ৰথমখন ৰচনা আত্মজীৱনীমূলক হয়। আমি বাহিৰত এটা জীৱন কটাই থকাৰ লগতে ভিতৰি-ভিতৰি আন এটা জীৱন চলাই থাকোঁ। আজি মই কটাই আছো এইটো জীৱন কিন্তু চলাইও আছো আন এটা জীৱন। *অৰুন্ধতী*ৰ পিছৰফালে মই যিটো জীৱন দিছো সেই কথাখিনি মোৰ জীৱনৰ লগত জড়িত। মোৰ স্বামীৰ ঘৰ যোৰহাটৰ বালিগাঁৱৰ ভিতৰত আৰু মোৰ দেউতাৰ ঘৰ আছিল টিহুত। গতিকে মই দুটা ভিন্ন সংস্কৃতিৰ মানুহ লগ পালোঁ। সেইখিনিতো মোৰ ভিতৰত কিছুমান দহন আছিল, যিখিনি আধুনিকতাই বা মোৰ যান্ত্ৰিক জীৱনে ঢাকিব পৰা নাছিল। গতিকে এই সকলো প্ৰকাশ কৰাৰ একমাত্ৰ মাধ্যম আছিল উপন্যাস এখন। *বৰদোৱানী* নগাওঁ জিলাৰ ধিং অঞ্চলৰ এখন গাঁৱৰ পৰিৱেশ লৈ লিখা হৈছে। তাত মোৰ ককা-আইতাৰ ঘৰ। মোৰ ককা আঠগাঁও অঞ্চলৰ এজন মান্য ব্যক্তি আছিল। তেখেতৰ ওচৰলৈ গাঁৱৰ মানুহবোৰে বিভিন্নধৰণৰ গোচৰ নিষ্পত্তি আৰু সাহায্য বিচাৰি আহিছিল। এদিন মই ককাৰ ওচৰত থাকোঁতে তেওঁৰ ওচৰলৈ এহাল মানুহ আহিছিল। তেওঁলোক স্বামী-স্ত্ৰী আছিল আৰু ইজনে আনজনৰ প্ৰতি অভিযোগ লৈ ককাৰ ওচৰলৈ আহিছিল। এই কথাটো মোৰ ভাললগা নাছিল। তাৰপিছত এদিন খেলি থাকোঁতে দৌৰি-দৌৰি গৈ মই মানুহ এঘৰৰ ঘৰত উপস্থিত হৈছিলোঁ। তাত ককাৰ ওচৰত গোচৰ দিব অহা সেই মানুহজনে বেলেগ এগৰাকী নাৰীৰ সৈতে অতি নিবিড়ভাৱে বহি আছিল। সেইগৰাকী তেওঁৰ দ্বিতীয় পত্নী বুলি মই পিছত জানিব পাৰিছিলোঁ। মোৰ মনত শৈশৱতে সেই কথাটোৱে এনেদৰে ক্ৰিয়া কৰিছিল যে

স্বামী-স্ত্ৰীৰ দুখন চিত্ৰ মোৰ মনত সোমাই ৰ'ল। বছৰ-বছৰ ধৰি ইয়াক মই অন্তৰত কঢ়িয়াই লৈ ফুৰিছোঁ। যাৰবাবে সেই কাজিয়া লগা স্বামী-স্ত্ৰীহালৰ মাজত প্ৰেমৰ বস সঞ্চাৰ কৰিবলৈ মই দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞ হৈছিলোঁ। এই মানুহহালে ইজনে সিজনক অন্তৰ ভৰি ভালপাওঁক; কিন্তু তেওঁলোকৰ বৈবাহিক জীৱনত দ্বিতীয় এগৰাকী নাৰীৰো আগমন ঘটক। সেই দ্বিতীয়গৰাকী যিটো পথেৰে প্ৰবেশ কৰিব সেই পথটো মই নিৰ্মাণ কৰিছোঁ। সেয়েহে উপন্যাসখনত প্ৰথমগৰাকীক মই বন্ধ্যা সজালো। যিটো কাৰণত দ্বিতীয়গৰাকীক বিয়া কৰাবলৈ মানুহজন বাধ্য হ'ল। মানুহজনক বিয়া পাতিবলৈ কেনেকৈ বাধ্য কৰাম উপন্যাসখনত সেইখিনি মোৰ নিজা সৃষ্টি। সেই মানুহজনৰ নাম পুণ্যধৰ, প্ৰথমা পত্নীগৰাকীৰ নাম বৰদোৱানী আৰু দ্বিতীয়গৰাকী হৈছে ৰেণুমাই। উপন্যাসখনত এই চৰিত্ৰ তিনিটাৰ নামৰ লগত গাঁৱৰ দুই- তিনিজনৰ নাম আৰু গাঁৱৰ পৰিৱেশটো বাস্তৱ।

প্ৰশ্নঃ- আপোনাৰ উপন্যাসৰ মাজত ঔপন্যাসিকা মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যক আমি কেনেকৈ বিচাৰিম বা কিমানদূৰ প্ৰকাশ হৈছে বুলি আপুনি ভাবে?

উত্তৰঃ- মোৰ উপন্যাসসমূহত মই প্ৰেমৰ মহত্ব স্বীকাৰ কৰি আহিছোঁ। এয়াই মই। য'তেই নহওক মই প্ৰেমৰ মহত্ব, প্ৰেমৰ জয়গান গাই আহিছোঁ। য'ত কষ্ট হৈছে তাতেই প্ৰেমে তুলি ধৰিছোঁ। দুৰ্বলৰ প্ৰতি মোৰ কলম সদায় আগবাঢ়ি যায়, সি লাগিলে মহিলাই হওঁক বা পুৰুষেই হওঁক। নিষ্পেষিতসকলৰ প্ৰতি মোৰ প্ৰেম আছে। নাৰীৰ লগতে নাৰীৰদ্বাৰাও বিভিন্ন সময়ত নিষ্পেষিত পুৰুষসকলৰ প্ৰতিও মোৰ প্ৰেম আছে। এইটোৱে মোৰ প্ৰধান মনস্তাত্ত্বিক দিশ বুলি মই ক'ব খোজোঁ; যিটো মোৰ উপন্যাসসমূহৰ মাজতো প্ৰকাশ পাইছে।

প্ৰশ্নঃ- আমি আপোনাৰ উপন্যাসৰ মনস্তাত্ত্বিক অধ্যয়ন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিম। মনস্তাত্ত্বিক অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত আমি মন কৰিছোঁ যে অতীতৰ অভিজ্ঞতা বা শৈশৱৰ অভিজ্ঞতাই চৰিত্ৰ বা ব্যক্তিৰ বৰ্তমানৰ কাৰ্য বা বৰ্তমানৰ আচৰণত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে। আপোনাৰ উপন্যাসবোৰৰ বাস্তৱিক ভিত্তি আছে বুলি আপুনি ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰিছে। গতিকে আপোনাৰ উপন্যাসৰ চৰিত্ৰ নিৰ্মাণ বা বিষয়বস্তুৰ চয়ন বা কাহিনীৰ নিৰ্মিতি-এই আটাইবোৰতে আপোনাৰ অতীত বা আপোনাৰ শৈশৱৰ অভিজ্ঞতাই কেনেধৰণে প্ৰভাৱ পেলাইছে?

উত্তৰঃ- শৈশৱ মানুহৰ জীৱনৰ এক এৰাব নোৱাৰা অধ্যায়। শৈশৱ কালছোৱা বা অতীতক আমি আমাৰ জীৱনৰ পৰা কেতিয়াও বিচ্ছিন্ন কৰিব নোৱাৰো। বহুসময়ত এনেকুৱা হয় যে শৈশৱৰ কিছুমান অভিজ্ঞতা এতিয়াও লিখিবলৈ বহিলে স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে ওলাই আহে। সেইবিলাক কথা সঞ্চিৎ হৈ ৰৈ যায় নিজে গম নোপোৱাকৈয়ে। মোৰ উপন্যাসৰ পটভূমিৰ সৈতে ৰজিতা খুৱাই যিবোৰ চৰিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰো

সেইবোৰৰ সৈতে মই কেতিয়াও আপোচ নকৰো। মোৰ শৈশৱৰ বহুকথা ক'বলগীয়া আছে যদিও সেইবোৰৰ পৰিৱৰ্তে চৰিত্ৰসমূহে কি ক'ব সেইটোৰ ওপৰত প্ৰাধান্য দিওঁ। মই মোৰ শৈশৱৰ আটাইবোৰ অভিজ্ঞতা প্ৰতিখন উপন্যাসতে দিবলৈ গ'লে প্ৰতিখন উপন্যাসৰ চৰিত্ৰসমূহ একেধৰণৰ হ'ব; যিটো মই নিবিচাৰো। মোৰ প্ৰতিখন উপন্যাসৰ চৰিত্ৰসমূহ সুকীয়াভাৱে গঢ়া হৈছে যদিও প্ৰেমে সিহঁতক একেডাল সূতাতে গুঠা মালাৰ দৰে একত্ৰিত কৰি ৰাখিছে। কিন্তু এইখিনিতে এটা কথা যে য'ত প্ৰয়োজন হৈছে বা য'ত নিদিলে নহয় তাত মই মোৰ নিজৰ শৈশৱৰ অভিজ্ঞতাক উপন্যাসৰ মাজলৈ আনিছো।

প্ৰশ্নঃ- আপোনাৰ উপন্যাসত আমি কিছুমান উমৈহতীয়া বা একক বিশেষত্ব দেখিবলৈ পাওঁ, যেনে বৈবাহিক জীৱনৰ জটিলতা, সন্তানৰ প্ৰসংগ, সন্তানৰ সুখ প্ৰাপ্তিৰপৰা বঞ্চিত নাৰী- এইধৰণৰ কথা আপোনাৰ প্ৰায়কেইখন উপন্যাসতেই আছে। এই ৰূপাংগ (motif) বোৰ আপুনি বাৰে বাৰে কিয় ব্যৱহাৰ কৰিছে? এই ৰূপাংগবোৰৰ সৈতে আপোনাৰ জীৱন অভিজ্ঞতাৰ কোনোধৰণৰ সম্পৰ্ক আমি বিচাৰি পাম নেকি?

উত্তৰঃ- মোৰ প্ৰায়কেইখন উপন্যাসতে সন্তানহীনতা বা বন্ধ্যা নাৰীৰ প্ৰসংগ আছে। সন্তানহীনতাৰ এটি কাতৰ দুখ উপন্যাসত প্ৰতিফলিত হৈছে। মই যিটো বয়সত মাতৃ হৈছিলো সেইটো বয়সত মোৰ লগৰ ছোৱালীবিলাকৰ বিয়া হোৱা নাই। মই মোৰ সন্তানটিক লৈ খুবেই সুখী আছিলো। মই নিজহাতেৰে অতি যত্নেৰে তাইক প্ৰতিপালন কৰিছিলোঁ আৰু তাইৰ সৈতে প্ৰতিটো মূহুৰ্ত উপভোগ কৰিছিলোঁ। তাই তিনি বছৰ বয়সত যেতিয়া স্কুললৈ গৈছিল সেইখিনি সময়ত মই বৰ অকলশৰীয়া হৈ পৰিছিলোঁ। তেতিয়াৰপৰাই মোৰ নিঃসংগতাৰ আৰম্ভণি হ'ল আৰু ক্ৰমাৎ ই বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। মই তেইশ বছৰ বয়সত মাতৃ হৈছিলোঁ আৰু মোৰ ছোৱালীজনীয়ে যেতিয়া এক দীঘলীয়া সময়ৰ বাবে স্কুলত থাকিবলৈ লৈছিল সেই সময়ত পৃথিৱীৰ মোৰ বয়সীয়া ছোৱালীবিলাকে বিয়া হ'বলৈ লৈছিলহে মাত্ৰ। ছোৱালীজনী স্কুলতথকা সময়খিনিত মই যেতিয়া নিঃসংগতাত ডুবি ৰৈছিলো সেই সময়ত মোৰ লগৰ ছোৱালীবিলাকে কোলাত কেঁচুৱা লৈ মাতৃত্বৰ সুখ উপভোগ কৰিছিল। ইয়াৰ পৰিণতিত মাতৃত্বৰ অকলশৰীয়া মূহুৰ্তৰ মোৰ যি অনুভৱ সেয়া মোৰ ভিতৰত ৰৈ গৈছিল। যাৰবাবে উপন্যাসসমূহৰ পৰা মই ইয়াক বিচ্ছিন্ন কৰিব নোৱাৰা হৈ পৰিলোঁ। ফলত কোনোবাজনী নাৰী যদি বন্ধ্যা, আন কোনোবাজনীক আকৌ সন্তান দিও সন্তানৰ পৰা বিচ্ছিন্ন কৰি পেলাইছো। মোৰ অন্তৰত যি বৰফ গোট মাৰিছিল উপন্যাসত বন্ধ্যা নাৰী সৃষ্টি কৰি সেই বৰফ টুকুৰাক ভাঙি টুকুৰা-টুকুৰ কৰিলোঁ। টুকুৰা-টুকুৰ কৰাৰ পিছত ভাবিলো বৰফ টুকুৰা শেষ হৈ গ'ল। কিন্তু ই শেষ হোৱা নাছিল। অৱশিষ্টখিনি মোৰ বুকুৰ মাজত ৰৈয়েই আছিল। যাৰবাবে কোনোবাটো চৰিত্ৰৰ যদি সন্তান আছে সেই সন্তানটোৰ মৃত্যু হৈছে। এনেদৰেই মোৰ উপন্যাসৰ

নাৰী চৰিত্ৰসমূহ সন্তানৰ সুখ প্ৰাপ্তিৰপৰা বঞ্চিত হৈ ৰৈছে। মোৰ ভিতৰৰ বৰফ টুকুৰাৰ আৰু এটা শাখা আছে। মই লোকৰ ল'ৰা-ছোৱালীক ইমানেই বেছি ভালপাওঁ যে ক'ব নোৱাৰাকৈয়ে গোটেই পৃথিৱীৰ সন্তানৰে মই এজনী মাক হৈ পৰো। মই জন্ম দিয়া নাই, মই পালন কৰা নাই তথাপি মই সিহঁতৰ মাক।

মোৰ প্ৰায়বিলাক উপন্যাসতে বৈবাহিক জীৱনৰ জটিলতা, বিবাহ বিচ্ছেদে স্থান লাভ কৰিছে। এইটো হোৱাৰ কাৰণ হ'ল- মই বিশ বছৰ বয়সতে বিবাহপাশত আবদ্ধ হৈ এখন নতুন ঘৰলৈ আহিছিলোঁ। মোৰ স্বামী দিনটোৰ অধিক সময় কৰ্মক্ষেত্ৰত ব্যস্ত থকাৰ বাবে নতুন ঘৰখনত মই সম্পূৰ্ণ অকলশৰীয়া হৈছিলোঁ। বিবাহিত হৈও মই নিঃসংগ এটা জীৱন কটোৱাৰ দৰে হ'ল। মোৰ স্বামীয়ে মোৰ মনৰ বুজ লৈ কৰ্মক্ষেত্ৰৰপৰা আহি পোৱাৰ পিছত মোক বাহিৰলৈ উলিয়াই নিছিল যদিও সেইখিনিয়ে মোৰ নিঃসংগতাক দূৰ কৰিব নোৱাৰিলে। গোটেই দিনটোলৈ মানুহৰ সংগহীনতাই মোৰ মনত বিষণ্ণতাৰ সৃষ্টি কৰিলে। মোৰ মাৰ ঘৰখনৰ আপোন মানুহবোৰক এৰি আহি বিয়াৰ পিছত যিটো পৰিৱেশ পালো সেইটোৱে মোৰ অন্তৰত বিষাদৰ সৃষ্টি কৰিলে। প্ৰথম অৱস্থাত এই বিষাদবোধৰ কাৰণ মই বুজি পোৱা নাছিলো যদিও মোৰ লেখক সত্যই সেয়া আয়ত্ত কৰি ল'লে। সন্তান থাকিও মমতাৰ বাবে হাহাকাৰ আৰু স্বামীৰ সৈতে বিচ্ছেদ নোহোৱাকৈও মনত সৃষ্টি হোৱা যি নিঃসংগতাবোধৰ অনুভৱ সেয়া মোৰ ভিতৰৰ লেখক সত্যই সামৰি থ'লে।

প্ৰশ্নঃ আপোনাৰ উপন্যাসত যৌনতা, বিবাহ বহিৰ্ভূত সম্পৰ্কৰ মুক্ত উপস্থাপন ঘটিছে। এইধৰণৰ কথা যিবোৰ নিষেধ হিচাপে ধৰা হয় বা মানুহে গোপনে ৰাখিব বিচাৰে। সাহিত্য বা সামাজিক পৰিপেক্ষিতত যিবোৰ কথাৰ সৰস আলোচনাৰ ক্ষেত্ৰত আমি দ্বিধাবোধ কৰোঁ। এইধৰণৰ বিষয়বস্তুৰ আলোচনা আপোনাৰ উপন্যাসত দেখা পাওঁ। গতিকে এনেধৰণৰ বিষয়বস্তুৰ আলোচনাৰ জৰিয়তে আপুনি মানুহৰ জীৱন, মানুহৰ মনস্তত্ত্ব, চৰিত্ৰৰ মনস্তত্ত্ব বা ইয়াত উপন্যাসিকাৰ নিজৰ মনস্তত্ত্বৰ প্ৰকাশ কি ৰূপত ঘটা বুলি ভাবে?

উত্তৰঃ- মই সাম্প্ৰতিক সময়ক লৈ সাহিত্য ৰচনা কৰিছোঁ। বিবাহ বহিৰ্ভূত প্ৰেম পূৰ্বতেও আছিল। তেতিয়া হয়তো এইবোৰ বিষয় সমাজৰপৰা লুকাই ৰখা হৈছিল। কিন্তু এতিয়া ই বহুপৰিমাণে মুকলি হ'ল। গতিকে এইটো এটা স্বাভাৱিক প্ৰক্ৰিয়া বুলি মই ভাবো। মই বিশ্বাস কৰোঁ যে প্ৰেম সদায় সুন্দৰ। এইসকল পুৰুষ-নাৰীৰ প্ৰতি মই এইটোৱে বাৰ্তা দিব বিচাৰো যে যদি তোমালোকৰ মাজত প্ৰেম আছে তেন্তে সেইটো সঁচাকৈয়ে সুন্দৰ। যদি প্ৰেম কথা-বাৰ্তাৰ মাজেৰে গৈ শাৰীৰিক সম্পৰ্কও স্থাপন হৈছে সেয়াও পবিত্ৰ। কিন্তু ই ব্যভিচাৰ হ'ব নালাগে। স্বার্থহীন, কামনাৰ কলুষতাহীন প্ৰেমলৈ টানি নিলে এইধৰণৰ বিষয়বিলাক কিমান যে সুন্দৰ হ'ব পাৰে সেই বাৰ্তা দিয়াৰ উদ্দেশ্যেৰেই মই লিখিছো।

মোৰ অনুৰোধ উপন্যাসখনতো এইটোৱেই উপস্থাপন কৰা হৈছে।

প্ৰশ্নঃ- আপোনাৰ উপন্যাসৰ নিৰ্মিতিৰ ক্ষেত্ৰত আপোনাৰ পৰিয়াল চক্ৰৰ অভিজ্ঞতা কিদৰে অৱলোকন কৰিব পাৰোঁ?

উত্তৰঃ- মোৰ উপন্যাসত পুৰুষৰ বিৰুদ্ধে তীব্ৰ প্ৰতিবাদ বা আত্মফালন নাই। কিয়নো দেউতাই শৈশৱতে মোক পাঠ্যপুথিৰ বাহিৰেও অন্যান্য গ্ৰন্থৰ সৈতে পৰিচয় কৰাই দিছিল আৰু মোৰ লেখক সত্তাৰ জন্ম দিছিল। দেউতাই মোৰ বাবে কিতাপৰ বিপনী এখন ঠিক কৰি দিছিল। য'ৰ পৰা মই মোৰ ইচ্ছামতে যেতিয়াই মন যায় কিতাপ আনি পঢ়িব পাৰিছিলোঁ। পৰৱৰ্তী সময়ত স্বামীয়ে মোৰ লেখক সত্তাত সাৰ-পানী যতনাইছিল। মোৰ স্বামীৰ পত্নী হৈ মই যিখিনি অভিজ্ঞতা সঞ্চয় কৰিলো সেইখিনি নথকাহেঁতেন অৰুন্ধতীৰ সৃষ্টি ন'হলহেঁতেন। এটা পৰিপক্ক অনুপ্ৰেৰণা মই মোৰ স্বামীৰপৰা পাইছো। মানুহৰ মনত অহৰহ ভাবনাৰ নৈ এখন বৈ থাকে। মই যেতিয়া ঘৰৰ কাম-বন কৰি থাকো তেতিয়াও মোৰ মনত ভাৱনাৰ নৈখন বৈ থাকিছিল। সেই নৈখনৰ খবৰ মই ৰখা নাই যদিও মোৰ সংবেদনশীল লেখক সত্তাই তাক বন্দী কৰি ৰাখিছিল। যাৰবাবে পুৰুষৰ প্ৰতি সেই প্ৰতিবাদটো নাহে।

প্ৰশ্নঃ- আপোনাৰ উপন্যাসৰ চৰিত্ৰসমূহ একাকীত্বত ভোগা পৰিলক্ষিত হৈছে। আমি যদিহে ভাৰ্জিনিয়া উলফ্ৰ উপন্যাসৰাজীলৈ লক্ষ্য কৰো তেওঁৰ উপন্যাসৰ নাৰী চৰিত্ৰসমূহো একাকীত্বত ভোগা দেখা পাবোঁ। ভাৰ্জিনিয়া উলফ্ৰ উপন্যাসৰ মনস্তাত্ত্বিক বিশ্লেষণ কৰি বিশ্লেষকসকলে ক'ব বিচাৰে যে তেওঁ শৈশৱতে যৌন উৎপীড়নৰ সন্মুখীন হৈছিল আৰু তাৰ প্ৰভাৱ তেওঁৰ উপন্যাসৰ চৰিত্ৰসমূহত পৰিছে। অনুৰূপভাৱে আপোনাৰ দস্তখত উপন্যাসতো আপুনি স্কুলীয়া জীৱনতে তিনিবাৰকৈ যৌন উৎপীড়নৰ সন্মুখীন হোৱাৰ কথা কৈছে। আপোনাৰ উপন্যাসৰ চৰিত্ৰ বা নাৰী চৰিত্ৰসমূহ একাকীত্বত ভোগাৰ ই এক কাৰণ হ'ব পাৰে নেকি? বা এনেধৰণৰ দিশক সন্মুখত ৰাখি আপোনাৰ উপন্যাসৰ চৰিত্ৰ নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰত বা বিষয়বস্তুৰ চয়নৰ ক্ষেত্ৰত আপোনাক আমি বিচাৰি চোৱাৰ অৱকাশ আছে বুলি আপুনি ভাবে নেকি?

উত্তৰঃ- উপন্যাস এখন লিখাৰ সময়ত কিছুমান বাস্তৱ ভিত্তিহীন কথাও সন্নিৱিষ্ট কৰিবলগীয়া হয়। লিখি থাকোতে সেইবোৰ কথা স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে আহি যায়। শৈশৱত মই কোনোধৰণৰ যৌন উৎপীড়নৰ সন্মুখীন হোৱা নাই। মই দেউতাৰ আদৰ আৰু সতৰ্ক দৃষ্টিত ডাঙৰ হৈছোঁ। পৰৱৰ্তী সময়ত ভীৰৰ মাজত দুই-এটা অপ্ৰীতিকৰ পৰিস্থিতিৰ সন্মুখীন হ'লেও প্ৰত্যক্ষভাৱে তেনেধৰণৰ অভিজ্ঞতা মোৰ নাই। দস্তখতত বৰ্ণিত যৌন উৎপীড়নৰ ঘটনা তিনিটা লিখি থাকোতেই স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে সৃষ্টি হোৱা।

ভাৰ্জিনিয়া উলফৰ দৰে মোৰ উপন্যাসৰ চৰিত্ৰসমূহ একাকীভূত ভোগাৰ কাৰণ যৌন উৎপীড়ন নহয়। মোৰ একাকীভূতৰ কাৰণ আছিল মোৰ অতিমাত্ৰা কৌতূহলতা তথা চিন্তন। যি বয়সত ল'ৰা-ছোৱালীয়ে খেলা-ধূলা কৰি সময় কটায় সেই বয়সত মই পাঠ্যপুথিৰ বাহিৰেও কিছুমান কিতাপ পঢ়িবলৈ লৈছিলোঁ। যিবোৰ সাধাৰণতে সেইটো বয়সৰ ল'ৰা-ছোৱালীয়ে নপঢ়ে। যাৰফলত মোৰ চিন্তা বা ভাৱনাৰ ৰাজ্যত কিছুমান কথাই অহৰহ দোলা দি ৰৈছিল। সেইসময়ত মোৰ মন-মগজুত উৎপন্ন হোৱা চিন্তা বা ভাৱনাৰ কথা সহোদৰ বাই-ভনীসকলৰ লগত পাতিয়ো কোনো ফল পোৱা নাছিলো। কাৰণ তেওঁলোকে মোৰ কথাবোৰ মৌনতাৰে শুনাৰ বাহিৰে কোনোধৰণৰ মতামত দিব পৰাকৈ সক্ষম নাছিল। মোৰ অনুসন্ধিৎসু মনত ক্ৰিয়া কৰি থকা প্ৰশ্নবোৰৰ উত্তৰ কাৰোপৰা নাপাই মোৰ নিজৰ মাজতে এটা পৰিমাণলৰ সৃষ্টি হ'ল। চিন্তা বা ভাৱনাই মোৰ চাৰিওফালে অকলশৰীয়া এটা পৰিৱেশ সৃষ্টি কৰি দিলে। যাৰফলত ভীৰৰ মাজত থাকিলেও মই একাকীভূত ভোগো। মই বিচৰাধৰণৰ কথা বা প্ৰশ্নসমূহ নিজৰ লগতে ভাগ-বতৰা কৰি থকাৰ সময়তেই বোধহয় একাকীভূতৰ সৃষ্টি হয়। এইটো কাৰণতেই মোৰ উপন্যাসৰ চৰিত্ৰসমূহ একাকীভূত ভূগিব পাৰে। তাৰোপৰি লিখাৰ বাহিৰে মোৰ অন্য কোনো পেছা নাই। ঘৰখনত মই অধিক সময় অকলে থাকো। গতিকে ক'ব নোৱাৰাকৈয়ে পোহৰৰ লগত ছাঁ অহাৰ দৰে মই লিখাৰ সময়ছোৱাত নিঃসংগতাৰ ছাঁটোও আহি গৈছে।

প্ৰশ্নঃ- আপোনাৰ প্ৰায়বোৰ উপন্যাসতে ঈশ্বৰপুত্ৰ অভিধাটোৰ সঘন প্ৰয়োগ হোৱা পৰিলক্ষিত হৈছে। ইয়াৰ অন্তৰালত কিবা কাৰণ নিহিত হৈ আছে নেকি ?

উত্তৰঃ- ঈশ্বৰপুত্ৰ বুলি ক'লে যীশুখ্ৰীষ্টৰ বিনয় প্ৰতিচ্ছবি এখন ভাহি আছে। মোৰ দৃষ্টিত মোৰ প্ৰেমিকজনে মোৰ জীৱনলৈ প্ৰেম, ভালপোৱাৰ অনুৰাগ অত্যন্ত স্নিগ্ধ আৰু পবিত্ৰ সত্তাৰে আনিব। সেই প্ৰেমিকৰ প্ৰেমত কোনোধৰণৰ প্ৰতাৰণা আৰু স্বাৰ্থ নাথাকিব। গতিকে তেওঁ একেবাৰে ঈশ্বৰৰ ৰূপ লৈ আহিব। ঈশ্বৰে যিদৰে সকলোকে সমৃদ্ধ কৰি তোলে, সুখ-শান্তি প্ৰদান কৰে; ঠিক তেনেদৰে ঈশ্বৰৰ সন্তান আহিব। এই ধাৰণাটো মোৰ মনত সদায়ে আছে। সেয়েহে মই ঈশ্বৰপুত্ৰৰ বিষয়ে লিখোঁ।

প্ৰশ্নঃ- আপোনাৰ উপন্যাসৰ বিষয়বস্তু হিচাপে সমাজৰ প্ৰান্তীয় বিষয়বোৰ উপস্থাপন কৰা দেখা গৈছে। এনেধৰণৰ বিষয়ৰ উপস্থাপনৰ জৰিয়তে আপুনি পাঠকশ্ৰেণীলৈ কোনোধৰণৰ বাৰ্তা প্ৰেৰণ কৰিব বিচাৰিছে নেকি ?

উত্তৰঃ-আচলতে মই উপন্যাস লিখাৰ উদ্দেশ্য এইটোৱে আছিল যে যুগ যুগ ধৰি চৌকাৰ ওচৰত ওৰণি টানি যিসকল নাৰী বহি আছে তেওঁলোকৰ অন্তৰৰ বহু কথাই ক'বলগীয়া থাকে। কিন্তু তেওঁলোকে

সেইবোৰ প্ৰকাশ কৰাৰ সুযোগ নাপায়। এগৰাকী নাৰীয়ে স্বামী বা পৰিয়ালৰ মানুহৰপৰা যিখিনি উৎসাহ তথা সমৰ্থন পাব লাগে সেইখিনি সমাজৰ বহু নাৰীয়ে নাপায়। মই এইবিলাক কথা লোকৰ মুখেৰে শুনাৰ উপৰি প্ৰত্যক্ষদৰ্শীও। এইসকল নাৰীৰ প্ৰতিনিধি হিচাপে মই কলম তুলি লৈছোঁ। তেওঁলোকে বিভিন্ন কাৰণবশতঃ ক'বলৈ সক্ষম নোহোৱা কথাবোৰ তেওঁলোকৰ হৈ মই কৈছোঁ। সেয়েহে মই উপন্যাসৰ বিষয়বস্তুৰ ক্ষেত্ৰত ভিন্নতা আনিবলৈ যত্ন কৰোঁ। উপন্যাসৰ কাহিনীতেই যে অকল চৰিত্ৰসমূহ পীড়িত হৈ আছে সেয়া নহয়; বাস্তৱতো এনেধৰণৰ প্ৰসংগসমূহৰ দ্বাৰা পীড়িত হোৱা বহু লোক আছে। পাঠকে যেতিয়া পাঠৰ লগত নিজৰ অৱস্থাৰ সাদৃশ্য লক্ষ্য কৰিব তেতিয়া তেওঁলোকে কি কৰা উচিত হ'ব বা কেনেকৈ পৰিস্থিতিক গ্ৰহণ কৰিব সেয়া সিদ্ধান্ত নিজেই ল'ব পাৰিব। উপন্যাস লিখাৰ আগতে মই যেতিয়া বিষয় এটা নিৰ্বাচন কৰি লওঁ তেতিয়া মই ভাবো যে এই বিষয়টো সম্পৰ্কত বহুতো প্ৰবন্ধ নিশ্চয় আছে। কিন্তু যদিহে মই এই বিষয়সমূহক লৈ উপন্যাস লিখোঁ তেতিয়া পাঠকে বিষয় সম্পৰ্কত জ্ঞান কাহিনীৰ মাজেৰে লাভ কৰিব। এই জ্ঞান অৰ্জন কৰাৰ পিছত পাঠকে নিজৰ কৰণীয় সম্পৰ্কত নিজেই সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিবলৈ উপযুক্ত হয়।

পৰিশিষ্ট ২

সাক্ষাৎকাৰৰ সময়ত লোৱা ঔপন্যাসিকাৰ সৈতে গৱেষকৰ স্থিৰ
চিত্ৰ

ISSN : 2348-9049

দীপশিখা

ত্রয়োদশ বর্ষ, ত্রয়োদশ সংখ্যা ২০১৯ ইং

Deepshikha

Peer Reviewed Research Journal of Humanities

Vol. XIII, Issue : XIII, 2019

মুখ্য সম্পাদিকা
ড° ডেইজী বাণী ডেকা

সম্পাদনা সহযোগী
কৃষ্ণা পাটোবাহী

অসমীয়া ছাত্র সাহিত্য সমাজ
বড়োলেণ্ড বিশ্ববিদ্যালয়, কোকৰাঝাৰ

Panel of Reviewers

Prof. Lilabati Saikia Borah

Retd. Professor, Dept. of Assamese, Gauhati University.

Dr. Dwijendra Nath Bhakat

Retd. Associate Professor, Dept. of Assamese,
Chilarai College, Golokganj.

Dr. Bhabendra Kalita

Retd. Associate Professor, Dept. of Assamese,
Abhayapuri College, Abhayapuri.

Dr. Jagadish Patgiri

Retd. Associate Professor, Dept. of Philosophy,
Cotton University.

Prof. Pradip Kumar Patra

Dept. of English, Bodoland University, Kokrajhar.

Prof. Pranita Devi

Dept. of Assamese, Gauhati University.

Prof. Bimal Mazumdar

Dept. of Assamese, Gauhati University.

Prof. Dipak Kumar Roy

Dept. of Bengali, Raiganj University, West Bengal.

Prof. Jyotirmoy Pradhani

Dept. of English, North-Eastern Hill University, Shillong.

Dr. Devalina Saikia

Asstt. Professor, Dept. of Sanskrit, Burdwan University,
West Bengal.

দীপশিখা

বাৰ্ষিক গৱেষণা পত্ৰিকা

DEEPSHIKHA

An Annual Peer-reviewed Research Journal of Humanities

অসমীয়া ছাত্ৰ-সাহিত্য সমাজ
বড়োলেণ্ড বিশ্ববিদ্যালয়, কোকৰাঝাৰ

ত্ৰয়োদশ বৰ্ষ, ত্ৰয়োদশ সংখ্যা : ২০১৯ ইং.

মুখ্য সম্পাদিকা
ড° ডেইজী ৰাণী ডেকা
সহকাৰী অধ্যাপিকা, অসমীয়া বিভাগ
বড়োলেণ্ড বিশ্ববিদ্যালয়
কোকৰাঝাৰ

সম্পাদনা সহযোগী
কৃষ্ণা পাটোৱাৰী
অসমীয়া ছাত্ৰ-সাহিত্য সমাজ
বড়োলেণ্ড বিশ্ববিদ্যালয়
কোকৰাঝাৰ

বসন্ত শেনচোৱাৰ “জল ভৰি যশোদা” গল্পত পৰিবৰ্তিত সমাজ জীৱনৰ চিত্ৰ ৰুমী হাজৰিকা	৯৩
ইউজিন ইঅ'নেক্সোৰ “দ্য চেয়াৰচ” : নিৰাপত্তা আৰু কৰ্তৃত্বহীনতাৰ এক অনন্য সংস্কৰণ ইন্দ্ৰজিৎ কলিতা	১০১
নবকান্ত বৰুৱাৰ শিশু কবিতা : এটি আলোচনা প্ৰজিৎ তহবিলদাৰ	১১০
নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈৰ গীতত বহস্যবাদী চিন্তা : এক অধ্যয়ন (নিৰ্বাচিত গীতৰ বিশেষ উল্লিখনসহ) কৌশিক ঠাকুৰীয়া	১১৫
মণিকুন্ডলা ভট্টাচাৰ্যৰ ‘কাচৰ পিৰামিড’ উপন্যাস : এক মনস্তাত্ত্বিক বিশ্লেষণ পৰিস্মিতা মিশ্ৰ	১১৯
বীতা চৌধুৰীৰ ‘দেও লাংখুই’ উপন্যাসত লৌকিকতাৰ আধাৰত ঐতিহাসিক চৰিত্ৰ ‘জোঙাল বলহ’ চৰিত্ৰৰ ৰূপায়ণ : এক বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন দীপ্তি দাস	১২৬
গজেন বৰুৱাৰ প্ৰবন্ধত প্ৰতিফলিত সাংস্কৃতিক সমন্বয় চেতনা : এক আলোচনা পূজা বৰকাকতী	১৩২
ভাষা বিষয়ক : ভেদাত্মক ভাষাবিজ্ঞান : এটি চমু পৰিচয় ড° সেউজী শৰ্মা	১৩৬
শিশুৰ ভাষা আহৰণত প্ৰথম ভাষাৰ গুৰুত্ব দেৱপ্ৰতীম হাজৰিকা	১৪২
কোচ ৰাজবংশী সকলৰ কথ্য ভাষাত প্ৰচলিত সৰ্বনাম : এটি অধ্যয়ন (পশ্চিম অসমৰ বিশেষ উল্লিখনসহ) ড° উমেশ দাস	১৪৯
ৰাজবংশী ভাষাৰ নিৰ্দিষ্টতাৰাচক প্ৰত্যয় : এটি আলোচনা (পশ্চিম অসমৰ বিশেষ উল্লিখনসহ) ড° উমাকান্ত ৰায়	১৫৫
অসমীয়া লোকসাহিত্যত সংখ্যাৰাচক শব্দৰ প্ৰয়োগ : এটি বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন (সাঁথৰ, প্ৰবাদ-প্ৰবচন আৰু লোকগীতৰ বিশেষ উল্লিখনসহ) ড° মণীয়া তালুকদাৰ	১৬২
ভাসৰ ‘দুপ্পৰাসবদন্তা’ নাটকত প্ৰাকৃত ভাষাৰ ব্যৱহাৰ : এক অধ্যয়ন দীপামণি বৈশ্য	১৭০
কৰবী ডেকা হাজৰিকাৰ ‘অনুপমা অৰুণা কুসুম ইত্যাদি’ উপন্যাসত কামৰূপী উপভাষাৰ প্ৰয়োগ : এটি অধ্যয়ন দীপক কুমাৰ ৰায়	১৭৬

মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ 'কাচৰ পিৰামিড' উপন্যাসঃ এক মনস্তাত্ত্বিক বিশ্লেষণ

পৰিস্থিতা মিশ্ৰ

গৱেষিকা, অসমীয়া বিভাগ

বড়োলেণ্ড বিশ্ববিদ্যালয়, কোকৰাঝাৰ

সংক্ষিপ্তসৰঃ

অসমীয়া সাহিত্যৰ পথাৰখনত সাম্প্ৰতিক সময়ত ভালেকেইগৰাকী নাৰী লেখিকাই সাহিত্যৰ বৰঙণি আগবঢ়াই আছে। এইসকলৰ ভিতৰত মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্য অন্যতম। বিশেষকৈ ঔপন্যাসিকা হিচাপে পাঠক সমাজত জনপ্ৰিয় লেখিকাগৰাকীৰ কাপেৰে বহুসংখ্যক উপন্যাসৰ জন্ম হৈছে। বিষয়বস্তুৰ বিচিত্ৰতা, উপস্থাপন শৈলীৰ আকৰ্ষণীয়তা আৰু চৰিত্ৰ চিত্ৰণৰ নিপুণতাবে তেওঁৰ উপন্যাসৰাজীক অনন্য মাত্ৰা প্ৰদান কৰিছে। তেওঁৰ উপন্যাসৰ পাতত বাস্তৱ জীৱনৰ ছবি প্ৰতিফলিত হোৱা দেখা যায়। মানুহৰ মনৰ গভীৰ বহস্যৰ সন্ধানত ব্ৰতী এইগৰাকী লেখিকাই উপন্যাসত মানুহৰ আভ্যন্তৰীণ জগতৰ বহস্যৰ জাল ফালি পেলাই পোহৰলৈ আনিছে। ফলস্বৰূপে মনস্তাত্ত্বিক দিশটোৱে উপন্যাসত প্ৰাধান্য পাইছে। মনস্তত্ত্ব এক গভীৰ আৰু জটিল প্ৰক্ৰিয়া। ইয়াত মানুহৰ আভ্যন্তৰীণ জগতৰ সন্ধান দিবলৈ যত্নপৰ কৰা হয়। মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ 'কাচৰ পিৰামিড' এখনি উল্লেখযোগ্য উপন্যাস। উপন্যাসখনত চৰিত্ৰৰ মনস্তাত্ত্বিক দিশটো উপস্থাপন কৰাত লেখিকা সাৰ্থক হৈছে। উপন্যাসখনৰ কেন্দ্ৰীয় চৰিত্ৰৰ মাজেৰে নাৰী মনৰ আবেগ-

অনুভূতি, বিবাদ, নিঃসংগতাৰ লগতে আচাৰ-আচৰণত ক্ৰিয়া কৰা অৱচেতন মনৰ স্বৰূপো প্ৰকাশ পাইছে। ঔপন্যাসিকাই ব্যৱহাৰ কৰা আংগিকেও উপন্যাসখনৰ মনস্তাত্ত্বিক গুৰুত্ব বঢ়াইছে। সেয়েহে ফ্ৰয়েডৰ মনস্তাত্ত্বিক সূত্ৰৰ আধাৰত উপন্যাসখন বিশ্লেষণ কৰাৰ থল আছে। মনস্তাত্ত্বিক দিশৰ প্ৰাধান্যৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি আমাৰ গৱেষণা পত্ৰখনত 'কাচৰ পিৰামিড' উপন্যাসখনৰ মনস্তাত্ত্বিক বিশ্লেষণ কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হ'ব।

বীজ শব্দ : উপন্যাস, চৰিত্ৰ, আংগিক, মনস্তত্ত্ব

০.০ অৱতাৰণিকা :

অসমীয়া সাহিত্য জগতত সাম্প্ৰতিক সময়লৈ বিভিন্ন নাৰী লেখিকাই নিজস্ব সৃষ্টিশীলতাৰে অৱদান আগবঢ়াই আহিছে। এই সকলৰ ভিতৰত অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে গভীৰ সাধনাৰ বলত পাঠক সমাজত জনপ্ৰিয় হৈ পৰা এগৰাকী সাহিত্যিক হৈছে মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্য। ২০০০ চনত কবিতাৰে আত্মপ্ৰকাশ কৰা ভট্টাচাৰ্যই কবিতা, গল্প, প্ৰবন্ধ, শিশু, সাহিত্য, চিত্ৰনাট্য, উপন্যাসকে ধৰি সাহিত্যৰ সকলো ক্ষেত্ৰতে অবাধ বিচৰণ কৰিছে।

কবি হিচাপে খ্যাতি লাভ কৰা মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ কবিতা সংকলন সমূহ হ'ল 'মণিকুন্তলাৰ কবিতা', 'মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ প্ৰেমৰ কবিতা', আৰু 'শুৰুসংস্ক'। তেওঁ 'চিত্ৰপট' নামেৰে কবিতাৰে আত্মজীৱনী এখনি লিখি উলিয়াইছে। মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ প্ৰথম চুটিগল্পৰ সংকলন 'প্ৰস্তুৰ কন্যা'ই ২০০৪ চনত 'মুনীন বৰকটকী সাহিত্য বঁটা' লাভ কৰিছিল। 'কবিগংগা', 'বৰফৰ বেলি', 'নীলপক্ষী', 'অন্তৰীক্ষ', 'জিৰাফৰ মাত' তেওঁৰ অন্যান্য চুটিগল্পৰ সংকলন। কবিতাৰে সাহিত্য জগতত প্ৰৱেশ কৰা মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্য সম্প্ৰতি ঔপন্যাসিক হিচাপেহে জনাজাত। প্ৰায় ৩৫ খনৰো অধিক উপন্যাস ৰচনা কৰি ভট্টাচাৰ্যই উপন্যাস সাহিত্যলৈ বিশেষ অৰিহণা আগবঢ়াইছে। মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ প্ৰথম উপন্যাস হ'ল 'অৰক্ষতী'। পৰৱৰ্তী সময়ত তেওঁ 'সন্ধ্যা', 'মুক্তি', 'চামিয়ানা', 'দস্তখত', 'মই ডেচডিমনা হ'ব খোজো', 'দেৱবালা', 'যমুনা', 'বাঁহী', 'অনুৰোধ', 'বৰদোৱানী' আদি কেইবাখনো জনপ্ৰিয় উপন্যাস লিখি উলিয়াইছে বিহু আৰু শাবদীয় সংখ্যা আলোচনীত প্ৰকাশিত ভট্টাচাৰ্যৰ ক্ষুদ্ৰ কলেবৰৰ উপন্যাস কিছুমান একত্ৰিত কৰি উপন্যাস সংকলন প্ৰকাশ কৰা হৈছে। 'মা, মেক'লেচাহাব আৰু বাঢ়েশালৰ পিতা', 'ভিভিয়ানৰ লিলি', 'কাচৰ পিৰামিড', 'প্ৰেমৰ পৃথিৱী' এনেধৰণৰ উপন্যাস সংকলন। তেওঁ 'শান্ত পাপুহঁতৰ কথাৰে', আৰু 'ঈশু' নামেৰে শিশু উপন্যাসো লিখিছে। ভট্টাচাৰ্যই দূৰদৰ্শনৰ বাবে 'বৰদোৱানী', 'সন্ধ্যা', 'অস্তিত্ব' আদিৰ চিত্ৰনাট্যও লিখিছে। ভট্টাচাৰ্যৰ প্ৰকাশিত প্ৰবন্ধ সংকলন হ'ল 'শব্দ আৰু 'সত্য', আৰু 'মণিকুন্তলাৰ অনুভৱ'।

মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ কাচৰ পিৰামিড উপন্যাস সংকলনত ৫ খন উপন্যাস অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে। এই উপন্যাস কেইখন কলেবৰত সৰু যদিও বিষয়বস্তু চৰিত্ৰাংকণ, উপস্থাপন শৈলীৰ দিশৰপৰা সাৰ্থক সৃষ্টি। বিহু আৰু শাবদীয় সংখ্যা আলোচনীত প্ৰকাশ পোৱা 'কাচৰ পিৰামিড' উপন্যাস সংকলনৰ অন্তৰ্গত উপন্যাস সমূহৰ ভিতৰত মনস্তাত্ত্বিক দিশৰ পৰা সাৰ্থক উপন্যাস এখন হ'ল 'কাচৰ পিৰামিড'। এই উপন্যাসখন দৈনিক

অসম কাকতত প্ৰথমে প্ৰকাশ পাইছিল।

১.০ বিষয়ৰ আলোচনা :

সাহিত্য সমালোচনাৰ বিভিন্ন মতবাদ বা তত্ত্বসমূহৰ ভিতৰত মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্ব অন্যতম। মনোবিজ্ঞানী ছিগমাণ্ড ফ্ৰয়েডে মনোবোগৰ চিকিৎসাৰ বাবে ঊনবিংশ শতিকাত মনঃসমীক্ষণ বা মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্ব সম্পৰ্কে পোনপ্ৰথমে ব্যাখ্যা আগবঢ়াইছিল। ফ্ৰয়েডে তেওঁৰ ওচৰলৈ চিকিৎসাৰ বাবে অহা বোগীসকলৰ সৈতে সাধাৰণভাৱে কথা-বতৰা পাতি বোগীৰ চেতন মনৰ লগতে অৱদমিত মনৰ আশা-আকাংক্ষাৰ বিষয়ে জানিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। য'ৰ ফলস্বৰূপে মানুহৰ আভ্যন্তৰীণ জগতখনৰ সৈতে তেওঁৰ পৰিচয় হৈছিল। ফ্ৰয়েডে মানসিক চিকিৎসাৰ ক্ষেত্ৰত এক নতুন সূত্ৰ আৱিষ্কাৰ কৰি সমগ্ৰ পৃথিৱীতে এক আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰিছিল। ফ্ৰয়েডৰ মনোবৈজ্ঞানিক তত্ত্বৰ মূলকথা হৈছে মানুহৰ অৱচেতন মনৰ অৱস্থিতি আৰু অৱচেতন মনৰ প্ৰকৃতিৰ আলোচনা কৰা। ফ্ৰয়েডৰ মতে মানুহৰ মনৰ এটা অংশ অৱচেতন অৱস্থাত থাকে। অৱচেতন মনে মানুহৰ চিন্তা-চৰ্চা আৰু কাৰ্য-কলাপত গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰভাৱ পেলায়। কিন্তু এই বিষয়ে সচেতন অৱস্থাত ব্যক্তিজন জ্ঞাত নহয়। মানুহৰ অৱচেতন মনত বিভিন্ন কাৰণবশতঃ অপূৰণীয় আশা-আকাংক্ষা কিছুমান সংগোপনে অৱদমিত ৰূপত সোমাই থাকে। ফ্ৰয়েডৰ মতে সপোন হৈছে মানুহৰ অৱচেতন মনৰ গভীৰলৈ সোমোৱা এক পথ। ফ্ৰয়েডীয় মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্ব অনুসৰি সপোনৰ মাধ্যমেৰে মানুহৰ অৱচেতন মনত ক্ৰিয়া কৰা আকাংক্ষাৰ প্ৰকাশ ঘটে। স্বাভাৱিক বা চেতন অৱস্থাত মানুহে যিবোৰ আকাংক্ষা, অনুভূতি, কামনা-বাসনা প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰে সেইবোৰ নিদ্ৰিত অৱস্থাত সপোনৰ জৰিয়তে বৰ্হিপ্ৰকাশ ঘটে। ফ্ৰয়েডৰ মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্বই মানুহৰ মানসিক জগতখনৰ বহস্য উদ্ঘাটন কৰাত বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে।

সাহিত্য হৈছে সমাজৰ দাপোণ। সমাজ ব্যক্তিবিশেষৰ সমষ্টি। ফ্ৰয়েডে মানসিক বোগীৰ চিকিৎসাৰ বাবে উদ্ভাৱন কৰা সূত্ৰই কালক্ৰমত সাহিত্যতো প্ৰৱেশ কৰিলে। মহাযুদ্ধৰ পৰৱৰ্তী সময়ত সমাজ তথা ব্যক্তিমনৰ

অভূতপূৰ্ব পৰিৱৰ্তনে এই দিশত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিলে। অসমীয়া সাহিত্যতো যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ পৰা ঔপন্যাসিকসকলৰ ৰচনাত মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্বই অগ্ৰাধিকাৰ লাভ কৰিছে। অসমীয়া সাহিত্যৰ সাম্প্ৰতিক সময়ৰ সাহিত্যিক মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ নাম এইক্ষেত্ৰত উল্লেখনীয়। তেওঁৰ উপন্যাসৰাজীত ফ্ৰয়েডীয় মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্বৰ সাৰ্থক প্ৰকাশ হোৱা দেখা যায়। ভট্টাচাৰ্যৰ 'কাচৰ পিৰামিড' উপন্যাসখনত এগৰাকী বিবাহিতা নাৰীৰ জীৱনৰ দূৰ্দৰ্শা, নিৰাশা, আৰু নিঃসংগতাৰ ছবিখন জীৱন্ত হৈ উঠিছে। মূলতঃ সন্তানহীনতাই বৈবাহিক জীৱনত সৃষ্টি কৰা সমস্যাক মূল বিষয় হিচাপে লৈ উপন্যাসখনৰ কাহিনীভাগ ৰচিত হৈছে। মুছলমান সম্প্ৰদায়ৰ নুৰিয়াই প্ৰেমৰ তাড়ণাত পৰি শিখ ধৰ্মাৱলম্বী শ্বেৰ সিঙৰ সৈতে ঘৰৰ পৰা পলাই অসমলৈ আহিছিল। শ্বেৰ সিঙে নিজ ঠাইলৈ উভতি গৈ সন্তানৰ আশাত দ্বিতীয় বিবাহ কৰোৱাত নুৰিয়া নিঃসংগ হৈ পৰিছিল। শ্বেৰ সিঙৰ বিশ্বাসঘাটকতাত নুৰিয়া মানসিক ভাৱে ভাগি পৰিছিল যদিও অন্যায়ৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ সাব্যস্ত কৰিছিল। উপন্যাসখনত এগৰাকী নাৰীৰ প্ৰেম, বিবাহ আৰু সপোন ভঙাৰ দৃশ্য অন্তৰস্পৰ্শী ৰূপত উপস্থাপন কৰা হৈছে। যাৰ ফলত কেন্দ্ৰীয় চৰিত্ৰ নুৰিয়া মনস্তাত্ত্বিক দিশৰ পৰা ভাষ্যৰ হৈ উঠিছে।

২.০ 'কাচৰ পিৰামিড' উপন্যাসৰ কেন্দ্ৰীয় চৰিত্ৰ নুৰিয়াৰ মনস্তাত্ত্বিক বিশ্লেষণ :

'কাচৰ পিৰামিড' উপন্যাসত মুখ্য চৰিত্ৰ নুৰিয়াৰ আবেগ-অনুভূতি, চেতন-অৱচেতন মনৰ ক্ৰিয়া-কলাপৰ সাৰ্থক ৰূপায়ণ ঘটিছে। প্ৰেমৰ বাবেই আত্মীয়-স্বজনক পৰিত্যাগ কৰি এখন অচিনাকী ঠাইত সংসাৰ আৰম্ভ কৰা নুৰিয়া এগৰাকী কোমল অন্তৰৰ নাৰী। শ্বেৰ সিঙৰ প্ৰতি অগাধ বিশ্বাস ৰখা নুৰিয়াই মাকৰ খবৰ লবলৈ বুলি ঘৰলৈ যাব ওলোৱা শ্বেৰ সিঙক বাধা প্ৰদান কৰা নাছিল। শ্বেৰ সিঙৰ অনুপস্থিতিত অকলশৰীয়া হৈ পৰা নুৰিয়াই শ্বেৰ সিঙৰ তাইৰ ওচৰলৈ উভতি অহাক লৈ শংকিত হৈ বৈছিল। অনিশ্চিত ভৱিষ্যতৰ আশংকাত হতাশাগ্ৰস্ততাত ভোগা নুৰিয়াৰ মানসিক জগতৰ উমান ঔপন্যাসিকাই এনেদৰে দিছে- "কি কৰে এনে অৱস্থাত পৰা নাৰীয়ে, যি নিজৰ

পুৰণি ঘৰ পৰিত্যাগ কৰি এনেদৰে পৰি ৰৈছেহি অচিন দেশত অকলে, একেবাৰে অকলশৰে?"

ফ্ৰয়েডৰ মনঃসমীক্ষা পদ্ধতি অনুসৰি মানুহৰ ব্যক্তিত্বক দুই ধৰণে ভাগ কৰা হৈছে- বিমূৰ্ত আৰু মূৰ্ত ব্যক্তিত্ব। মূৰ্ত ব্যক্তিত্বৰ স্তৰ তিনিটা- চেতন, অচেতন আৰু অৱচেতন স্তৰ। চেতন স্তৰত মানুহ জ্ঞানেৰে সমৃদ্ধ হৈ জাগ্ৰত অৱস্থাত থাকে। অচেতন স্তৰ হৈছে জ্ঞানহীন তথা চেতনহীন অৱস্থা। আনহাতে চেতন আৰু অচেতন অৱস্থাৰ মাজৰ মানসিক স্থিতি সম্পৰ্কীয় অৱস্থাটোৱেই হৈছে অৱচেতন স্তৰ। ফ্ৰয়েডে মানুহৰ অৱচেতন মনৰ অৱস্থিতি আৰু প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে বিস্তৃত আলোচনা আগবঢ়াইছে। ফ্ৰয়েডৰ মতে বাস্তৱত পৰিণত নোহোৱা ইচ্ছাকাংক্ষা কিছুমান মানুহৰ অৱচেতন মনত সঞ্চিত হৈ ৰয়। অৱদমিত ৰূপত থকা আশা-আকাংক্ষাবোৰ কেতিয়াবা সচেতন চিন্তাৰ মাজেৰে প্ৰকাশিত হয়। নাৰী মনৰ গোপন কক্ষত সন্তানৰ মাতৃ হোৱাৰ বাসনা অতি সন্তপৰ্ণে সোমাই থাকে। সন্তান প্ৰাপ্তিৰ জৰিয়তে নাৰীয়ে বৈবাহিক জীৱনৰ পূৰ্ণতা বিচাৰে। নুৰিয়াৰ অন্তৰতো মাতৃত্ব লাভৰ আকাংক্ষা জাগি উঠিছিল। সন্তানৰ বাবে নুৰিয়াৰ আকুলতা প্ৰকাশ পাইছে- "আহাৰ মাহ। বৰষুণ এটোপালো নাই। আকাশত চপৰাচপৰ ডাৱৰ থাকিলেনো কি হয়। বৰষুণ এটোপ পৰিলেনো কি হয়। এই গলিত কিমানবোৰ ভাৰতীয়া, প্ৰত্যেকৰে দুই-তিনি-চাৰিটাকৈ সন্তান, নেদেখাজনে তাইৰ ঘৰতো এটা পেলাই দিলেনো কি হয়"২ কিন্তু কাৰ্যতঃ সেয়া হৈ নুঠাত নুৰিয়াৰ আকাংক্ষা অৱচেতন মনত দমিত ৰূপত আছিল। ডাক্তৰৰ নাতিয়েকক চোৱাচিতা কৰা কামত নিযুক্ত কৰাত নুৰিয়াৰ অৱদমিত আকাংক্ষাই সচেতন চিন্তাত প্ৰবেশ লাভ কৰে। নুৰিয়াই কেচুঁৱাটিক কোলাত লৈ মাতৃত্বৰ সুখ উপলব্ধি কৰিছিল। ঔপন্যাসিকাই নুৰিয়াৰ মনৰ অৱস্থা এনেদৰে দাঙি ধৰিছে- "নুৰিয়াৰ জীৱনত এয়া আচৰিত গৃহ প্ৰবেশ। সম্পূৰ্ণ নতুন ধৰণে সজ্জিত আজি নুৰিয়া, তাইৰ বন্ধ্যা শৰীৰৰ শুকান দুহাতত এতিয়া শিশু। মানুহৰ সন্তান।" ৩ শ্বেৰ সিঙৰ সৈতে বিবাহৰ পিছতো নিজৰ ধৰ্ম, সাজপাৰ ত্যাগ নকৰা নুৰিয়াই কেচুঁৱাটিৰ বাবেই হাতৰ চিচাৰ চুৰি,

বঙীণ শাৰী সলোকাই মেখেলা-চাদৰ পিন্ধিছিল। ডাক্তৰৰ বোৱাৰী-নাতি সেই ঠাই এৰি যোৱাত অন্য কাম কৰিব নিবিচৰা নুৰিয়াই ইংৰাজী স্কুল এখনত লৰা-ছোৱালী চোৱা-চিতা কৰাৰ কাম উৎসাহেৰে কৰিছিল। নুৰিয়াই এনেদৰে নিজৰ নহলেও আনৰ সন্তানৰ মাধ্যমেৰে অপূৰ্ণ অৱদমিত মনৰ আকাংক্ষা পূৰণ কৰিছিল।

ফ্ৰয়েডীয় তত্ত্ব অনুসৰি মানুহৰ অৱচেতন মনক অতীতৰ স্মৃতি, পুনৰাবৃত্তিমূলক চিন্তা, ব্যৱহাৰ, আচৰণ আদিয়ে নিয়ন্ত্ৰণ কৰে। অতীতৰ স্মৃতিয়ে মানুহৰ মানসিকতাত দকৈ বেথাপাত কৰে। বাস্তৱত অসুখী ব্যক্তিয়ে অতীতৰ মধুৰ ক্ষণৰ সৈতে স্মৃতিৰ জৰিয়তে সংযোগ স্থাপন কৰা দেখা যায়। এয়া মনস্তত্ত্বৰ এক উল্লেখনীয় দিশ। শ্বেৰ সিঙৰ অনুপস্থিতিত নিঃসংগ হৈ পৰা নুৰিয়াক ঘৰৰ স্মৃতিয়ে আৱৰি ধৰিছিল। স্মৃতিৰ জৰিয়তে অৱচেতন মনত সোমাই থকা নুৰিয়াৰ পূৰ্বৰ প্ৰণয়প্ৰাৰ্থী চূৰ্মা বেপাৰী নুৰুদ্দিন চেতন স্তৰত স্থান পাইছিল- “কিবা পাৰ্থক্য আছিলনে শ্বেৰ সিঙৰ লগত সেইযুৰি চকুৰ? সেইযুৰি চকুৰো ভাষা আছিল, কেৱল শ্বেৰ সিঙে আগতে প্ৰকাশ কৰিলে ক’লে যে ব’লা আমি গুচি যাওঁ, নতুনকৈ গঢ়ি লওঁ আমাৰ দেশ-আমাৰ সপোন...”

অৱচেতন স্তৰত নিহিত অব্যক্ত যন্ত্ৰণাই মানুহক অধিক দুখ-কষ্টৰ সন্মুখীন কৰাৰ প্ৰসংগত ফ্ৰয়েডে মত পোষণ কৰিছিল। এই যন্ত্ৰণাৰ পৰিণতিত মানুহে মানসিক ভাৱসাম্য হেৰুৱাবো উপক্ষম হয়। সেয়েহে ফ্ৰয়েডে মানুহৰ ইচ্ছাকাংক্ষা, আবেগ-অনুভূতি সকলো প্ৰকাশ কৰাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছিল। নুৰিয়াৰ ক্ষেত্ৰত এই মত সত্য হিচাপে পৰিগণিত হৈছে। শ্বেৰ সিঙে দ্বিতীয় বিবাহ কৰোৱা বুলি জানিও নুৰিয়া বাহ্যিক ভাবে স্বাভাৱিক হৈ ৰৈছিল। শ্বেৰ সিঙৰ এই কাৰ্যত মানসিক ভাবে ভাগি পৰা নুৰিয়াই যন্ত্ৰণাৰ প্ৰকাশ শ্বেৰ সিং বা আন কাৰো সন্মুখতে হব দিয়া নাছিল। বুকুত সংগোপনে কঢ়িয়াই যুৰা প্ৰতাৰণা, লাঞ্ছনাৰ শাস্তি নিজৰ শৰীৰক দিছিল এনেদৰে- “কিন্তু আগৰ দিনবোৰৰ দৰেই পুনৰ উভতি আহিছিল সিহঁত সেই শূন্য গৃহলৈ। পুনৰ ওলাই গৈছিল তাই শিল

ভাঙিবলৈ। হাতুৰিৰ নালাে তাইৰ তলুৱাত আঘাত হনিছিল, তথাপি তাই ভাঙি গৈছিল শিলবোৰ। একো একোটা ব’স্তৱ আছিল যেন তাইৰ অকৰ্মণ্য জৰায়ু। সেইটোকে দৈনিক ভাঙিছিল তাই। খন্ড-বিখন্ড কৰিছিল...”^৫ প্ৰথম ব’দত বাস্তৱ শিল ভঙা কাৰ্যৰত নুৰিয়াক শাৰীৰিক যন্ত্ৰণাত কৈ মানসিক যন্ত্ৰণাই অধিক পীড়া দিছিল।

ফ্ৰয়েডৰ মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্বৰ আন এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় হৈছে “লিবিদো” অৰ্থাৎ যৌন প্ৰবৃত্তি। ফ্ৰয়েডে মানুহৰ যৌন অনুভূতিৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰি যৌন অনুভূতিক সুখানুভূতি আখ্যা দিছে। মানুহৰ মন কামনা, বাসনা, আশা-আকাংক্ষা আদিৰ দ্বাৰা নিয়ন্ত্ৰিত। ফ্ৰয়েডৰ মতে প্ৰত্যেক মানুহৰ অন্তৰত যৌন বাসনা আছে। এগৰাকী সুন্দৰী নাৰীয়ে পুৰুষৰ মনত বা এজন বলিষ্ঠ স্বাস্থ্যৰ সুৰ্দৰ্শন পুৰুষ প্ৰত্যক্ষ কৰি এগৰাকী নাৰীৰ অন্তৰত কামভাৱ জাগ্ৰত হোৱাটো নিতান্তই স্বাভাৱিক প্ৰক্ৰিয়া। ডাক্তৰৰ পুতেকৰ স্নেহ ভৰা চাৰনিত সুতিত গা ধুবলৈ যোৱা নুৰিয়াৰ অন্তৰতে কাম ভাৱ জাগি উঠিছিল- “ ভাল লাগে তাইৰ। তাইৰ ত্ৰিশোৰ্ক শৰীৰলৈ পুনৰ নামি আহে যোৱা বছৰীয়া জোনাক। আন্ধাৰত থিয় হৈ ৰোৱা দুৰৈৰ সেই অৱয়ৱৰ মাজত তাইৰ পুৰণি শ্বেৰ সিঙৰ গাৰ গোক্ক বিচাৰি পায়। তাৰ গালৰ দাঢ়িয়ে তাইৰ গ্ৰীৱাত আকুলতা জগাই। উগ্না হ’ব খোজে নতুনকৈ পুনৰ্বাৰ। পৃথিৱীলৈ বসন্ত আহে, গুচি যায়। আকৌ আহে। তায়োতো প্ৰকৃতি। তাইৰ জীৱনলৈও পুনৰ্বাৰ নাহিবনে বসন্ত?”^৬ এনেদৰে শ্বেৰ সিঙৰ অনুপস্থিতিত নুৰিয়াৰ অন্তৰত যৌন তাড়না উদ্ৰেকৰ উমান পোৱা যায়। নতুন বসন্তৰ প্ৰসংগই নুৰিয়াৰ অতৃপ্ত যৌন বাসনা পূৰণ কৰাৰ ইংগিত বহন কৰিছে।

নুৰিয়াৰ মানসিক ঘন্থই উপন্যাসখনক এক গতি প্ৰদান কৰিছে। প্ৰেম আৰু বিশ্বাসঘাটকতাৰ দৌদুল্যমন অৱস্থাত পৰা নুৰিয়াৰ মানসিক স্থিতি অৱণনীয়। নুৰিয়াই প্ৰেম আৰু বিশ্বাসৰ বাবেই নিজৰ আপোন ঠাই, আপোন মানুহক এৰি শ্বেৰ সিঙৰ সৈতে সংসাৰ কৰিবলৈ এখন অচিনাকী ঠাইলৈ গুচি আহিছিল। কিন্তু তাইক এবাৰো নজনোৱাকৈ শ্বেৰ সিঙে আন এগৰাকী নাৰীক পত্নীৰ মৰ্যাদা দিয়া কাৰ্যই নুৰিয়াৰ সন্মুখত প্ৰতাৰণাৰ ছবি এখনহে মুকলি

কৰিছিল। বাস্তৱক স্বীকাৰ কৰিলেও তাই আনৰ সহানুভূতি বা হাঁহিয়াতৰ পাত্ৰ হোৱাৰ পক্ষপাতী নাছিল। তাইৰ মানসিক স্থিতি আনৰ সন্মুখত প্ৰকাশ পোৱাৰ আশংকাত সতৰ্ক হৈ ৰৈছিল- “তাই মানুহবোৰলৈ, শ্ৰমিকবোৰলৈ চাইছিল। সকলোৰে দেখা পাই গৈছে নেকি তাইৰ ভিতৰখন? প্ৰচণ্ড যুদ্ধৰ শেষত নিষ্প্ৰাণ হৈ পৰি ৰোৱা যুদ্ধক্ষেত্ৰ যেন তাইৰ ভিতৰখন?”

উপন্যাসখনৰ শেষৰফালে ঔপন্যাসিকাই নুৰিয়াৰ মানসিকতা শক্তিশালী ৰূপত উপস্থাপন কৰা দেখা যায়। প্ৰট্টবাদিতাৰে লোৱা সিদ্ধান্ত আৰু কাম-কাজে নুৰিয়া চৰিত্ৰক অনন্য ৰূপ প্ৰদান কৰিছে। চৰিত্ৰটোৰ জৰিয়তে মনস্তত্ত্বৰ বিভিন্ন দিশৰ লগতে এগৰাকী নাৰীৰ নিজৰ স্বাধীন সত্ত্বাৰ প্ৰতি সচেতন, মুক্ত নাৰীৰ চিন্তা-ধাৰা প্ৰকট হৈছে। ইছলামধৰ্মী নুৰিয়া শিখ ধৰ্মালম্বী শ্বেৰ সিঙৰ সৈতে বিবাহপাশত আবদ্ধ হৈও নিজৰ উপাসনা পদ্ধতি তথা সাজ-পোচাকৰ সলনি কৰা নাছিল। বৈবাহিক জীৱন-যাপন কৰিও নুৰিয়াই নিজৰ স্বাধীন সত্ত্বা ত্যাগ কৰা নাই। শ্বেৰ সিঙে তাইক এৰি আন নাৰীৰ ওচৰ চপাৰ পিছত তাই শ্বেৰ সিঙৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল হৈ নাথাকি নিজে উপাৰ্জনৰ পথ লৈছিল। তাই বাস্তৱ শিল ভঙা শ্ৰমিক হিচাপে কাম কৰাত শ্বেৰ সিঙে বাধা প্ৰদান কৰাত নুৰিয়াই তীব্ৰ ভাষাৰে কৈছিল- “কিবা কামত আহোঁ নে নাই, তোমাৰ ঘৰৰ কামৰ উপৰি আনৰ কামো কৰিব পাৰোঁ নে নাই, চাইছোঁ।”^৮ নিজ দেশলৈ যোৱা শ্বেৰ সিং পুনৰ তাইৰ ওচৰলৈ উভতি অহালৈ নুৰিয়াই বৈ থাকিব নে নাই বামদেউৱে সোধা প্ৰশ্নৰ উত্তৰত নুৰিয়াই প্ৰট্টকৈ কৈছিল- “মই সচাঁকৈয়ে বৈ নাথাকোঁ। বহুত কষ্ট পালো। এই কষ্টৰ কথা পৃথিৱীৰ তিব্বোতাই ভাবিব নোৱাৰে, কল্পনা কৰিবলৈও ভয় কৰে। কিন্তু মই পালো। তুমি কোৱাৰ দৰে পূৰ্বজন্মত একো পাপ কৰা নাছিলো মই। এই জনমতো একো পাপ কৰা নাই।”^৯ নুৰিয়াৰ প্ৰট্টবাদী মনোভাৱে চৰিত্ৰটোৰ সবল দিশ পাঠকৰ মাজলৈ লৈ আহিছে। নুৰিয়াই শ্বেৰ সিঙৰ প্ৰবন্ধনাৰ নিজৰ কামৰ জৰিয়তে প্ৰতিবাদ সাব্যস্ত কৰিছিল। দ্বিতীয় পত্নীৰ পৰাও সন্তানৰ মুখ নেদেখা শ্বেৰ সিঙে পুনৰ তাইৰ ওচৰলৈ একেবাৰে উভতি অহাত নুৰিয়াই

তাৰ পৰা সম্পূৰ্ণভাৱে পৃথক হৈ স্বাধীন সত্ত্বাৰ পৰিচয় দিছিল।

৩.০ কাচৰ পিৰামিড উপন্যাসত ব্যৱহৃত আংগিকৰ মনস্তাত্ত্বিক বিশ্লেষণ :

সাহিত্যিক পাঠৰ মনস্তাত্ত্বিক বিশ্লেষণত পাঠত ব্যৱহৃতভাষা, প্ৰতীক, চিত্ৰকল্প আদি আংগিকে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে। সাহিত্যিকে কোনো বিষয় বা চৰিত্ৰৰ মানসিকতাক প্ৰট্ট আৰু শক্তিশালীৰূপে উপস্থাপন কৰিবলৈ বহুক্ষেত্ৰত প্ৰতীকি ব্যঞ্জনাৰ সহায় লয়। যাৰ ফলত বক্তব্য বিষয়ৰ গভীৰতা অধিক প্ৰট্ট হোৱাৰ লগতে বিষয় সম্পৰ্কে পাঠকৰ ধাৰণাৰ উদয় হয়। মনস্তত্ত্ব হৈছে মানুহৰ আভ্যন্তৰৰ এক জটিল প্ৰক্ৰিয়া। এই প্ৰক্ৰিয়াক সাহিত্যিক পাঠত উন্মুখ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰতীকি ব্যঞ্জনাৰ প্ৰয়োগ বিশেষভাৱে প্ৰয়োজনীয় হৈ পৰে। মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ উপন্যাসৰ আংগিকৰ প্ৰয়োগ মন কৰিবলগীয়া। বিষয়বস্তু, চৰিত্ৰৰ মানসিক জগতৰ চিত্ৰণত তেওঁৰ ভাষাই প্ৰতীকি ৰূপ লোৱা দেখা যায়। তেওঁৰ কাচৰ পিৰামিড উপন্যাসখনতো এই ধৰণৰ আংগিকৰ উপস্থাপনেৰে চৰিত্ৰৰ মানসিক জগতখন পাঠকৰ সন্মুখত উদঙাই দেখুৱাবলৈ সক্ষম হৈছে। উপন্যাসখনত প্ৰয়োগ কৰা প্ৰতীক, চিত্ৰকল্পই চৰিত্ৰৰ আচৰণ আৰু ক্ৰিয়া-কলাপৰ মনস্তাত্ত্বিক দিশৰ ইংগিত বহন কৰিছে। নুৰিয়াক অকলে এৰি ঘৰলৈ উভতি যোৱা শ্বেৰ সিং পুনৰ উদ্ভতি আহিব নে নাই সেই লৈ নুৰিয়াৰ মনত আশংকাৰ সৃষ্টি হৈছিল। নুৰিয়াৰ মানসিক অৱস্থাক ঔপন্যাসিকাই পানীৰ পৰা তুলি বামত এৰি দিয়া মাছৰ লগত তুলনা কৰিছে। পানীৰ পৰা আঁতৰাই অনা মাছে পানী বিচাৰি ধৰফৰায়, ঠিক সেইদৰে নুৰিয়াইও স্বামীৰ অনুপস্থিতিত সান্নিধ্য বিচাৰি ব্যাকুল হৈ পৰিছিল।

নুৰিয়াৰ মানসিক জগতখনত সন্তানৰ অভাৱ আৰু স্বামীৰ প্ৰতাৰণাই বিকল প্ৰভাৱ পেলাইছিল। মানসিকভাৱে ভাগি পৰা নুৰিয়াৰ মনোজগতৰ বৰ্হি প্ৰকাশ ঘটিছে এনেদৰে- “একো একোটা বস্তাৰ আছিল যেন তাইৰ অকৰ্মণ্য জৰায়ু। সেইটোকে দৈনিক ভাঙিছিল তাই। খঙ-বিখঙ কৰিছিল...”^{১০} নুৰিয়াই শিল ভঙা কাৰ্য উপমাৰে

সুন্দৰকৈ উপস্থাপন কৰা হৈছে। বস্ত্ৰাৰবোৰ তাইৰ অকৰ্মণ্য জৰায়ু, যাক সমস্ত শক্তিয়ে চূৰ্ণ-বিচূৰ্ণ কৰি নুৰিয়াই সন্তানহীনতাৰ কাৰণ হিচাপে নিজৰ জৰায়ুৰ ওপৰত প্ৰতিশোধ লৈছে। বাস্তৱত সন্তানৰ অনুপস্থিতি আৰু সন্তানৰ বাবেই শ্বেৰ সিঙে আন নাৰীৰ ওচৰত যোৱা কাৰ্যক নুৰিয়াই বাধা দিব পৰা নাছিল যদিও শিলবোৰৰ ওপৰত অত্যাচাৰ কৰি মানসিক শাস্তি লাভ কৰিছিল।

উপন্যাসখনত মাছৰ কেচেমা গোক্কক প্ৰতীক হিচাপে অৱতাৰণা কৰা হৈছে। মাছ হৈছে প্ৰজননৰ প্ৰতীক। মাছৰ কেচেমা গোক্কৰে নুৰিয়াৰ প্ৰজননহীনতাৰ বাবে হোৱা অভাৱনীয় পৰিস্থিতিৰ কথা ব্যক্ত কৰিছে। নুৰিয়াই বাহ্যিকভাৱে স্বাভাৱিক জীৱন-যাপন কৰিলেও তাইৰ সন্তান জন্ম দিব পৰা ক্ষমতা নথকাৰ বাবেই যে শ্বেৰ সিঙে আন নাৰীৰ সংগ লৈছে সেয়া মাছৰ কেচেমা গোক্ক গাত লাগি থকা দৰেই তাইৰ জীৱনত বৈ গ'ল। নুৰিয়াৰ মানসিক স্থিতি বৰ্ণনা কৰি উপন্যাসিকাই কৈছে—“এৰা, মুকলি মনেৰে ঘৰলৈ ওভতা নুৰিয়াই গমকে নাপালে যে তাইৰ গাত পৰি গৈছে মাছৰ কেচেমা গোক্ক।”^{১১} যেতিয়াই শ্বেৰ সিঙৰ প্ৰসংগ তাইৰ সন্মুখত ওলাল তেতিয়াই তাই শৰীৰত কেটা মাছৰ গোক্ক অনুভৱ কৰিলে। মাছৰ কেচেমা গোক্ক সহজে আৰ্ত্তৰ নোহোৱাৰ দৰেই শ্বেৰ সিঙৰ প্ৰতাৰণাৰ ফলত লাভ কৰা যন্ত্ৰণাও গোটেই জীৱনৰ বাবে তাইৰ সৈতে বৈ যায়।

উপন্যাসখনৰ শিৰোনামটোৱেও প্ৰতীকি ব্যঞ্জনা প্ৰকাশ কৰিছে। কাচৰ পিৰামিড সৌন্দৰ্য্যবৰ্দ্ধক যদিও ঠুনুকা। শ্বেৰ সিং আৰু নুৰিয়াৰ সম্পৰ্কটোও বাহ্যিকভাৱে সুন্দৰ যদিও ভিতৰি ঠুনুকা আছিল। যাববাবে সন্তান নথকাৰ অজুহাততেই নুৰিয়াৰ প্ৰেমৰ বান্ধোন চিঙি শ্বেৰ সিঙে আন নাৰীৰ সৈতে সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিছিল। শ্বেৰ সিঙৰ বিশ্বাসঘাটকতাত নুৰিয়াৰ বুকুত প্ৰেম আৰু বিশ্বাসেৰে গঢ়লৈ উঠা সম্পৰ্কৰ সৌধ ভাঙি খণ্ড-বিখণ্ড হৈছিল।

৪.০ উপসংহাৰ :

মণিকুস্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ 'কাচৰ পিৰামিড'

উপন্যাসখনত মনস্তাত্ত্বিক দিশৰ সাৰ্থক ৰূপায়ণ ঘটিছে। উপন্যাসখনৰ মুখ্য চৰিত্ৰ নুৰিয়াৰ মাজেৰে এগৰাকী নাৰীৰ আশা-আকাংক্ষা, কামনা-বাসনা, অৱচেতন মনৰ প্ৰৱণতা প্ৰকাশ পাইছে। ফ্ৰয়েডৰ মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্বৰ আধাৰত চৰিত্ৰটোৰ আচাৰ- আচৰণ, ক্ৰিয়া-কলাপৰ অন্তৰালত নিহিত কাৰণসমূহৰ বিশ্লেষণ সম্ভৱ হৈছে। উপন্যাসখনত ব্যৱহৃত আংগিকে নুৰিয়াৰ আচাৰ-আচৰণ তথা মানসিক জগতখনতখনত পোহৰ পেলাবলৈ সক্ষম হৈছে। সামগ্ৰিকভাৱে নুৰিয়াৰ মনস্তাত্ত্বিক দিশে সমগ্ৰ উপন্যাসখনৰে এক পৰিকাঠাম নিৰ্মাণ কৰিছে। পুৰুষতাত্ত্বিক সমাজ ব্যৱস্থাত নাৰী পুৰুষৰ মাজত বৈষম্যৰ চিত্ৰ সততে উপলব্ধ। এই প্ৰক্ৰিয়াৰ লগত মনস্তাত্ত্বিক দিশটো বিশেষভাৱে জড়িত। সময়ে সময়ে পুৰুষৰদ্বাৰা নাৰী বিভিন্ন ধৰণে শাৰীৰিক আৰু মানসিকভাৱে নিৰ্বাতিত হৈ আহিছে। বৈবাহিক জীৱনতো সন্তানহীনতাৰ বাবে কোনোধৰণৰ যুক্তি নোহোৱাকৈ নাৰীকেই দোষাৰোপ কৰা হয়। উপন্যাসখনত সন্তানহীনতাৰ বাবে নুৰিয়াক দোষী সজাই দ্বিতীয় বিবাহত আৱদ্ধ হোৱা শ্বেৰ সিঙে তাৰপিছতো সন্তানৰ মুখ নেদেখা কাৰ্যৰ মাজেৰে উপন্যাসিকাই পুৰুষতাত্ত্বিক ধাৰণাক তীব্ৰ ব্যংগ কৰিছে। তাৰবিপৰীতে আনৰ সন্তানৰ মাজত সুখৰ সন্ধান কৰা নুৰিয়া চৰিত্ৰৰ মানসিক দিশটো প্ৰাঞ্জলৰূপত উপস্থাপন কৰিছে।

প্ৰসংগ টীকা :

১. মণিকুস্তলা ভট্টাচাৰ্য, কাচৰ পিৰামিড, পৃ- ২১
২. উল্লিখিত, পৃ- ২৬
৩. উল্লিখিত, পৃ- ৫৮
৪. উল্লিখিত, পৃ- ২৪
৫. উল্লিখিত, পৃ- ৩০
৬. উল্লিখিত, পৃ- ১২
৭. উল্লিখিত, পৃ- ৩৫
৮. উল্লিখিত, পৃ- ২৯
৯. উল্লিখিত, পৃ- ৪৯
১০. উল্লিখিত, পৃ- ৩০

১১. উল্লিখিত, পৃ- ৪০

গ্রন্থপঞ্জী :

অসমীয়া :

কলিতা, বঞ্জন। সম্পা। গৱেষকৰ হাতপুথি। গুৱাহাটী :
বান্ধৱ, দ্বিতীয় প্ৰকাশ, ২০১৭। মুদ্ৰিত।

ডেকা, বাতুল। সাহিত্য সমালোচনা তত্ত্বঃপৰিচয় আৰু
প্ৰয়োগ। জালুকবাৰী : সম্প্ৰীতি, প্ৰথম প্ৰকাশ,
২০১৭। মুদ্ৰিত।

ভট্টাচাৰ্য, মণিকুন্তলা। কাচৰ পিৰামিড। পাণবজাৰ,
গুৱাহাটীঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, দ্বিতীয় প্ৰকাশ, ২০১৩।
মুদ্ৰিত।

শইকীয়া, নগেন। গৱেষণা পদ্ধতি পৰিচয়। নতুন বজাৰ,
ডিব্ৰুগড়ঃ কৌস্তভ প্ৰকাশন, পঞ্চম মুদ্ৰণ, ২০১১।

ইংৰাজী :

Freud, Sigmund. *The Interpretation Of Dreams*,
Franz Deutike, Leipzig & Vienna, Third
Edition, 1911.

--- -- --. *New Introductory Lectures On
Psychoanalysis In Standard Edition*, (Vol-
22), The Hogarth Press, London, 1964.

ISSN-2348-6430

Volume : VII

Issue : VII, December, 2020

AITHUN

(A Multilingual, Multidisciplinary
Peer-reviewed Annual Journal)

Janata College, Serfanguri
Kokrajhar, BTR
Assam, India

AITHUN

(A Multilingual, Multidisciplinary, Peer-Reviewed Annual Journal)

Volume –VII, Issue -VII, December-2020

EDITORIAL BOARD

Patron:

Dr. Subung Basumatary
Principal, Janata College, Serfanguri, Kokrajhar, Assam

Editor-in -Chief :

Mr. Nayan Jyoti Das,
HoD, Department of English, Janata College, Serfanguri, Assam

Executive Editors

Mr. Bitorai Brahma
Associate Professor,
Dept. of Bodo, Janata College, Serfanguri, Assam

Dr. Ramesh Bora
HoD, Dept. of Assamese,
Janata College, Serfanguri, Kokrajhar, Assam

Dr. Barnali Sikder
Assistant Professor, Dept. of English
Janata College, Serfanguri, Kokrajhari, Assam

Mr. Gobinda Baishya
Assistant Professor,
Dept. of Assamese, Janata College, Sefanguri, Kokrajhar, Assam

MEMBERS OF ADVISORY CUM PEER- REVIEW BOARD

Dr. Subung Basumatary

Principal , Janata College, Serfanguri , Kokrajhar, Assam, India

Prof. Anil Boro

Professor, Dept. of Folklore Research & Director of Performing Arts, Gauhati University, Assam

Prof. Dipak Kr. Roy

HoD, Dept. of Bengali & Dean, Faculty of Arts, Commerce & Law, Raiganj University, Uttar Dinajpur, West Bengal

Dr. Sk. Makbul Islam

Reader & Head of Dept. Bengali, & Director, Sri Jagannath Research Centre, St Paul's Cathedral Mission College, Kolkata, West Bengal

Prof. Pranita Devi

Professor ,Dept. of Assamese, Gauhati University ,Assam

Prof. Lutfa Hanum Salima Begum

Professor & HoD, Dept. of Assamese, Cotton University, Guwahati, Kamrup, Assam

Prof. Biren Deka

Professor, Dept. of Education, Mahapurush Srimanta Sankardev Biswabidyalaya , Nogaon, Assam

Dr. Navajyoti Sarmah

Principal, Pandit Deendayal Upadhyaya Adarsha Mahavidyalaya, Amjonga, Goalpara

Prof. Indira Boro

Professor & Head, Dept. of Bodo, Dean, Faculty of Language, Bodoland University, Kokrajhar

Prof. Jyotiraj Pathak

Professor, Dept. of Political Science & Dean, Faculty of Social Sciences, Bodoland University, Kokrajhar

Prof. Manjit Das

Professor, Dept. Of Economic & Director, South & East Asia Study Centre,
Bodoland University, Kokrajhar

Dr. Binita Bora Devchoudhary

Associate Professor, Dept. of Assamese, Bhattadev University, Borpeta, Assam

Dr. Nareswar Narzary

Associate Professor, Dept. of Bodo, Udalguri College , Assam

Dr. Dimbeswar Das

Associate Professor, Dept. of Assamese, Gossaigaon College, Assam

Dr. Arabinda Rajkhowa

HoD, Dept. of Assamese, North Lakhimpur College (Autonomus), Lakhimpur, Assam

Dr. Ismail Hussain

Associate Professor, Dept. of Bodo, Gauhati University, Assam

Dr. Bibhuti Lachan Sarma

HoD, Dept. of Assamese, Bodoland University, Kokrajhar, Assam

Dr. Sumi Kalita

Assistant Professor, Dept. of Assamese, Bodoland University, Kokrajhar , Assam

Dr. Manaj Kumar Deka

Assistant Professor, Dept. of Computer Science , Bodoland University, Kokrajhar, Assam

Dr. Manab Medhi

Assistant Professor, Dept. of English, Bodoland University, Kokrajhar , Assam

Dr. Ratul Deka

Assistant Professor, Dept. of Assamese, Bodoland University , Kokrajhar, Assam

Dr. Debajyoti Biswas

Assistant Professor , Dept. of English, Bodoland University, Kokrajhar , Assam

Dr. Gunin Saikia

Assistant Professor, Dept. of Assamese, Kumar Bhaskar Barma Sanskrit And Ancient
University, Nalbari, Assam

Dr. Bhanita Nath

Assistant Professor, Dept. of Assamese, Suren das College, Hajo, Kamrup, Assam

■	চাওতাল জনগোষ্ঠী আৰু চাওতাল বিদ্রোহ (ছল)	86
	✍ ড° লীনা শৰ্মা	
■	বিয়াগীতত ৰামায়ণ আৰু বৈষ্ণৱ কাব্যৰ উপাদান	95
	✍ ৰুমী হাজৰিকা	
■	নিম্নবৰ্গীয় সমাজ জীৱনৰ ছবি প্ৰতিফলিত মামণি বয়ছম গোস্বামীৰ 'মামৰে ধৰা তবোৱাল' আৰু মহাশ্বেতা দেৱীৰ 'অৰণ্যেৰ অধিকাৰ' উপন্যাস : এটি তুলনামূলক অধ্যয়ন	108
	✍ ড° ভনিতা নাথ	
■	প্ৰগতিশীল সমাজ - সাহিত্যৰ বিকাশত মাৰ্ক্সবাদ : এটি অধ্যয়ন	115
	✍ ডঃ পঙ্কজী হাজৰিকা	
■	ভাস আৰু ভাসৰ নাটক : এক আলোচনা	125
	✍ দীপামনি বৈশ্য	
■	জুৰি শইকীয়াৰ 'সাঁজৰাতি' উপন্যাসত লোক-সাংস্কৃতিক উপাদান : এটি আলোচনা	133
	✍ ড° উমাকান্ত ৰায়	
■	হোমেন বৰগোহাঞিৰ 'হালধীয়া চৰায়ে বাও ধান খায়' উপন্যাসত নিম্নবৰ্গৰ অধ্যয়ন — এক আলোকপাত	147
	✍ বেৰত মহন্ত	
■	সোমনাথ বৰাৰ চুটিগল্প সংকলন দ্বিতীয় প্ৰহৰ ৰাত্ৰি আৰু একাৰৰ ধনগুলৈ : এটি আলোচনা	151
	✍ প্ৰিয়াক্ষা কাশ্যপ	
■	মাধৱদেৱৰ 'নামঘোষা' গ্ৰন্থত শংকৰ স্মৃতি : এটি অধ্যয়ন	167
	✍ ব্ৰজেন বৈশ্য	
■	উমাকান্ত শৰ্মাৰ 'এজাক মানুহ এখন অৰণ্য' আৰু মহাশ্বেতা দেৱীৰ 'অৰণ্যেৰ অধিকাৰ' : এক তুলনামূলক অধ্যয়ন	174
	✍ নৱনিতা তালুকদাৰ	
■	মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ অন্ত ববিৰ হেঙুলীয়া চুটিগল্পৰ এক মনস্তাত্ত্বিক বিশ্লেষণ	184
	✍ পৰিশ্ৰিতা মিশ্ৰ	
■	বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভা : ভাৰতৰ এক সংগ্ৰামী সত্তা : এক অধ্যয়ন	193
	✍ গোবিন্দ বৈশ্য	
■	বৰো ভাষাৰ কাৰক আৰু শব্দবিভক্তি : এটি আলোচনা	198
	✍ নিপন বড়ো	
■	স্বামিম নাৰ্ছৰিনৰ 'মিলি, অমিয়া আৰু এখন নদী' : এক বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন	202
	✍ দীপজ্যোতি বৰা	

মণিকুন্তলা ভট্টাচার্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত অস্তৰ্ভুক্ত ববিৰ হেঙুলীয়া চুটিগল্পৰ এক মনস্তাত্ত্বিক বিশ্লেষণ

পৰিশ্ৰিতা মিশ্ৰ

সংক্ষিপ্তসাৰ-

সাম্প্ৰতিক সময়ৰ সাহিত্যজগতৰ এক চিনাকী নাম হৈছে মণিকুন্তলা ভট্টাচার্য। শৈশৱৰপৰাই কবিতা লিখি ভালপোৱা ভট্টাচার্যই ২০০০ চনত গদ্য ৰচনাত প্ৰথম হাত দিছিল। ২০০২ চনত প্ৰকাশ পোৱা 'প্ৰস্তুৰ কন্যা' তেওঁৰ প্ৰথম প্ৰকাশিত চুটিগল্পৰ পুথি। এই গল্পপুথিখনে ২০০৪ চনত 'মুনীন বৰকটকী বঁটা' লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। ইয়াৰ পিছৰেপৰা তেওঁৰ কাপেৰে সৃষ্টি হৈছে ইখনৰ পিছত সিখনকৈ সৃষ্টিশীল সাহিত্য। চুটিগল্প, উপন্যাস, কবিতা, প্ৰবন্ধ, শিশু সাহিত্য আদি সকলো ক্ষেত্ৰতে এইজনা সাহিত্যিকৰ অবাধ বিচৰণ। বিষয়বস্তুৰ বিচিত্ৰতা, উপস্থাপন শৈলীৰ আকৰ্ষণীয়তা আৰু চৰিত্ৰ চিত্ৰণৰ নিপুণতাবে তেওঁৰ সৃষ্টিশীল সাহিত্যৰাজীক অনন্য মাত্ৰা প্ৰদান কৰিছে। মণিকুন্তলা ভট্টাচার্যৰ গল্পৰ পাতত বাস্তৱ জীৱনৰ চিত্ৰ প্ৰতিফলিত হোৱা দেখা যায়। মানুহৰ মনৰ গভীৰ বহস্যৰ সন্ধানত ব্ৰতী লেখিকাই গল্পৰ মাজেৰে মানুহৰ আভ্যন্তৰীণ জগতৰ বহস্যৰ জাল ফালি পোহৰলৈ আনিছে। ইয়াৰ ফলস্বৰূপে মানুহৰ মনস্তাত্ত্বিক দিশটোৱে তেওঁৰ গল্পত প্ৰাধান্য লাভ কৰিছে। মনস্তত্ত্ব এক গভীৰ আৰু জটিল বিষয়। ইয়াত মানুহৰ আভ্যন্তৰীণ জগতৰ সন্ধান কৰিবলৈ যত্নপৰ কৰা হয়। মণিকুন্তলা ভট্টাচার্যৰ প্ৰথম চুটিগল্পৰ পুথি 'প্ৰস্তুৰ কন্যা'ত অন্তৰ্ভুক্ত অস্তৰ্ভুক্ত ববিৰ হেঙুলীয়া চুটিগল্পটো আমাৰ গবেষণা পত্ৰৰ বাবে নিৰ্বাচিত কৰা হৈছে। পিতৃৰ মৃত্যুৰ স্বীকাৰ কৰিব নিবিচৰা এগৰাকী কন্যা সন্তানৰ মানসিক স্থিতি, আচৰণ, কাৰ্য-কলাপেৰে গল্পটোৰ মূল জুমুঠি নিৰ্মিত হৈছে। গল্পটোৰ মাজেৰে পিতৃৰ প্ৰতি জীয়াবীৰ স্নেহ, আন্তৰীকতা, আবেগ-অনুভূতি, বিষাদ, নিসংগতাৰ লগতে আচাৰ-আচৰণত ক্ৰিয়া কৰা অৱচেতন মনৰ স্বৰূপ প্ৰকাশ পাইছে। আংগিকৰ ক্ষেত্ৰত গল্পটোত ব্যবহাৰ কৰা প্ৰতীক, চিত্ৰকল্পইও গল্পটোৰ মনস্তাত্ত্বিক গুৰুত্ব বৃদ্ধি কৰিছে। মনস্তত্ত্ববিদ ফ্ৰয়েডৰ মনঃসমীক্ষণ তত্ত্বৰ প্ৰভাৱ গল্পটোত পৰা পৰিলক্ষিত হৈছে। সেয়েহে, মনস্তাত্ত্বিক সূত্ৰৰ আধাৰত গল্পটো বিশ্লেষণ কৰাৰ থল আছে।

সূচক শব্দ : চুটিগল্প, বিষয়বস্তু, কেন্দ্ৰীয় চৰিত্ৰ, আংগিক, মনস্তত্ত্ব

০.১ অৱতাৰণিকা :

অসমীয়া সাহিত্য জগতত সাম্প্ৰতিক সময়লৈ বিভিন্ন নাৰী লেখিকাই নিজস্ব সৃষ্টিশীলতাবে অৱদান আগবঢ়াই আহিছে। এই সকলৰ ভিতৰত অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে গভীৰ সাধনাৰ ফলত

পাঠক সমাজত জনপ্ৰিয় হৈ পৰা এগৰাকী সাহিত্যিক হৈছে মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্য। কবি হিচাপে খ্যাতি লাভ কৰা মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ কবিতা সংকলনসমূহ হ'ল 'মণিকুন্তলাৰ কবিতা', 'মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ প্ৰেমৰ কবিতা' আৰু 'শুক্লপক্ষ'। তেওঁ 'চিত্ৰপট' নামেৰে কবিতাৰে এখনি আত্মজীৱনী লিখি উলিয়াইছে। মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ প্ৰথম চুটিগল্পৰ সংকলন 'প্ৰস্তুৰ কন্যা'ই ২০০৪ চনত 'মুনীন বৰকটকী সাহিত্য বঁটা' লাভ কৰে। 'কবিগংগা', 'বৰফৰ বেলি', 'নীলপক্ষী', 'অন্তৰীক্ষ' 'জিৰাফৰ মাত' তেওঁৰ অন্যান্য চুটিগল্পৰ সংকলন। মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যই প্ৰায় ৩৫ খনৰো অধিক উপন্যাস ৰচনা কৰি অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যলৈ বিশেষ অৰিহণা আগঢ়াইছে। মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ প্ৰথম উপন্যাস হ'ল 'অৰক্ষতী'। পৰৱৰ্তী সময়ত তেওঁ 'সন্ধ্যা', 'মুক্তি', 'চামিয়ানা', 'দস্তখত', 'দেৱবালা', 'মই ডেচডিমনা হ'ব খোজো', 'যমুনা', 'বাহী', 'অনুৰোধ', 'বৰদোৱানী' আদি কেইবাখনো জনপ্ৰিয় উপন্যাস লিখি উলিয়াইছে। বিহু আৰু শাৰদীয় সংখ্যা আলোচনীত প্ৰকাশিত ভট্টাচাৰ্যৰ ক্ষুদ্ৰ কলেৱৰৰ উপন্যাসসমূহ একত্ৰিত কৰি উপন্যাস সংকলন প্ৰকাশ কৰা হৈছে। 'মা, মেক'লেচাহাব আৰু বাঢ়েশালৰ পিতা', 'ভিভিয়ানৰ লিলি', 'কাচৰ পিৰামিড', 'প্ৰেমৰ পৃথিৱী' এনেধৰণৰ উপন্যাস সংকলন। তেওঁ 'অৰণ্য', 'শান্ত পাপুহঁতৰ কথাৰে' আৰু 'ঈশু' নামেৰে তিনিখন শিশু উপন্যাসো লিখিছে। দূৰদৰ্শনত সম্প্ৰচাৰ কৰা উদ্দেশ্যে তেওঁ 'বৰদোৱানী', 'সন্ধ্যা', 'অস্তিত্ব' আদিৰ চিত্ৰনাট্য লিখিছে। 'শব্দ আৰু সত্য' আৰু 'মণিকুন্তলাৰ অনুভৱ' হৈছে মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ প্ৰকাশিত প্ৰবন্ধ সংকলন।

মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ 'প্ৰস্তুৰ কন্যা' চুটিগল্প সংকলনখনত ১৮ টা ভিন্ন বিষয়বস্তুৰে সমৃদ্ধ ৰসোতীৰ্ণ চুটিগল্প সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। এই গল্পসমূহ বিষয়বস্তু, চৰিত্ৰাংকণ, উপস্থাপন শৈলীৰ দিশৰ পৰা সাৰ্থক সৃষ্টি। বাতৰিকাকত আৰু আলোচনীৰ পাতত প্ৰকাশ পোৱা লেখিকাৰ গল্পসমূহ একত্ৰিত কৰি ২০০২ চনত 'প্ৰস্তুৰ কন্যা' গল্পপুথিখনৰ ৰূপ দিয়া হৈছে। গল্পপুথিখনত সন্নিৱিষ্ট প্ৰথম চুটিগল্প 'অস্ত ৰবিৰ হেঙুলীয়া' মনস্তাত্ত্বিক দিশৰ পৰা সাৰ্থক সৃষ্টি।

০.২ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ 'অস্ত ৰবিৰ হেঙুলীয়া' চুটিগল্পৰ মনস্তাত্ত্বিক দিশৰ অধ্যয়ন কৰাই হৈছে আমাৰ গৱেষণাৰ উদ্দেশ্য। ফ্ৰয়েডৰ মনস্তাত্ত্বিক সূত্ৰৰ আধাৰত গল্পটোৰ বিষয়বস্তুৰ, মুখ্য চৰিত্ৰৰ বিশ্লেষণ কৰা হ'ব। লগতে মনস্তাত্ত্বিক দৃষ্টিভংগীৰে গল্পটোৰ আংগিকৰ বিচাৰ কৰিবলৈ যত্ন কৰা হ'ব।

০.৩ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ 'প্ৰস্তুৰ কন্যা' গল্পপুথিখনত ভিন্ন বিষয়বস্তু আৰু সুকীয়া ৰীতিৰে ৰচিত ১৮ টা চুটিগল্প সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। গৱেষণা পত্ৰখনৰ পৰিসৰ ব্যাপক হোৱাৰ আশংকাত গল্পপুথিখনত সন্নিৱিষ্ট এটা গল্প অধ্যয়নৰ বাবে নিৰ্বাচন কৰা হৈছে। আমাৰ গৱেষণা পত্ৰখনৰ কম পৰিসৰৰ মাজত 'অস্ত ৰবিৰ হেঙুলীয়া' চুটিগল্পটোৰ মনস্তাত্ত্বিক দিশৰ পুংখানুপুংখ বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱা হ'ব।

০.৪ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব :

মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ 'অস্ত ববিৰ হেঙুলীয়া' চুটিগল্পটোৰ বিষয়বস্তু, চৰিত্ৰৰ ৰূপায়ণ আৰু আংগিক উপস্থাপন মনকৰিবলগীয়া। গল্পটোত মুখ্য চৰিত্ৰৰ আভ্যন্তৰীণ গতি-প্ৰকৃতিৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছে। ই গল্পটোক এক সামগ্ৰিক ৰূপ প্ৰদান কৰিছে। সেয়েহে মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্বৰ আধাৰত গল্পটোৰ বিশ্লেষণ কৰাৰ গুৰুত্ব আছে বুলি ভবা হৈছে।

০.৫ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

গৱেষণাৰ বিষয়টো অধ্যয়নৰ বাবে বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতিৰ অৱলম্বন কৰা হৈছে।

০.৬ অধ্যয়নৰ উৎস :

গৱেষণাৰ বিষয়টো অধ্যয়নত মুখ্য আৰু গৌণ উৎস উভয়ৰে পৰা তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হৈছে। মুখ্য উৎস হিচাপে গল্পকাৰৰ মূল গল্পপুথি আৰু ফ্ৰয়েডৰ মনস্তাত্ত্বিক সূত্ৰ সম্বলিত গ্ৰন্থৰ অধ্যয়ন কৰা হৈছে। গৌণ উৎস হিচাপে অন্যান্য গ্ৰন্থ আৰু ইণ্টাৰনেটৰ সহায় লোৱা হৈছে।

১.০ 'অস্ত ববিৰ হেঙুলীয়া' গল্পৰ বিষয়বস্তুৰ মনস্তাত্ত্বিক বিশ্লেষণ :

সাহিত্য সমালোচনাৰ বিভিন্ন মতবাত বা তত্ত্বসমূহৰ ভিতৰত মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্ব অন্যতম। মনোবিজ্ঞানী ছিগমাণ্ড ফ্ৰয়েডে মনোৰোগৰ চিকিৎসাৰ বাবে উনবিংশ শতিকাত মনঃসমীক্ষণ বা মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্বৰ সম্পৰ্কে পোনপ্ৰথমে ব্যাখ্যা আগবঢ়াইছিল। ফ্ৰয়েডে তেওঁৰ ওচৰলৈ চিকিৎসাৰ বাবে অহা ৰোগীসকলৰ সৈতে সাধাৰণ ভাৱে কথা-বতৰা পাতি ৰোগীৰ চেতন মনৰ লগতে অৱদমিত মনৰ অশা-আকাংক্ষাৰ বিষয়ে জানিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। যাৰ ফলত মানুহৰ আভ্যন্তৰীণ জগতখনৰ সৈতে তেওঁৰ পৰিচয় ঘটিছিল। ফ্ৰয়েডে মানসিক চিকিৎসাৰ ক্ষেত্ৰত এক নতুন সূত্ৰ আৱিষ্কাৰ কৰি সমগ্ৰ পৃথিৱীতে এক আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰিছিল। ফ্ৰয়েডৰ মনোবিজ্ঞানীক তত্ত্বৰ মূল কথা হৈছে মানুহৰ অৱচেতন মনৰ অৱস্থিতি আৰু অৱচেতন মনৰ প্ৰকৃতিৰ আলোচনা কৰা। ফ্ৰয়েডৰ মতে মানুহৰ মনৰ এটা অংশ অৱচেতন অৱস্থাত থাকে। অৱচেতন মনে মানুহৰ চিন্তা-চৰ্চা আৰু কাৰ্য-কলাপত গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰভাৱ পেলায়। কিন্তু এই বিষয়ে সচেতন অৱস্থাত ব্যক্তিজন জ্ঞাত নহয়। মানুহৰ অৱচেতন মনত বিভিন্ন কাৰণবশতঃ অপূৰণীয় আশা-আকাংক্ষা কিছুমান সংগোপনে অৱদমিত ৰূপত সোমাই থাকে। ফ্ৰয়েডৰ মতে সপোন হৈছে মানুহৰ অৱচেতন মনৰ গভীৰলৈ সোমোৱা এক পথ। ফ্ৰয়েডীয় মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্ব অনুসৰি সপোনৰ মাধ্যমেৰে মানুহৰ অৱচেতন মনত ক্ৰিয়া কৰা আকাংক্ষাৰ প্ৰকাশ ঘটে। স্বাভাৱিক বা চেতন অৱস্থাত মানুহে যিবোৰ আকাংক্ষা, অনুভূতি, কামনা-বাসনা প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰে সেইবোৰ নিদ্ৰিত অৱস্থাত সপোনৰ জৰিয়তে বৰ্হিপ্ৰকাশ ঘটে। অৱচেতন মনৰ ক্ৰিয়া-কলাপে মানুহক পৰিচালিত কৰে। ফ্ৰয়েডৰ মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্বই মানুহৰ মানসিক জগতৰ বহু উদঘাটন কৰাত বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ

কৰিছে।

সাহিত্য হৈছে সমাজৰ দাপোণ। সমাজ ব্যক্তিবিশেষৰ সমষ্টি। ফ্ৰয়েডে মানসিক ৰোগীৰ চিকিৎসাৰ বাবে উদ্ভাৱন কৰা সূত্ৰই কালক্ৰমত সাহিত্যতো প্ৰবেশ লাভ কৰিলে। মহাযুদ্ধৰ পৰৱৰ্তী সময়ত সমাজ তথা ব্যক্তিমনৰ অভূতপূৰ্ব পৰিবৰ্তনে এই দিশত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিলে। অসমীয়া সাহিত্যতো যুদ্ধোত্তৰ যুগৰপৰা সাহিত্যিকসকলৰ ৰচনাত মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্বই অগ্ৰাধিকাৰ লাভ কৰিছে। অসমীয়া সাহিত্যৰ সাম্প্ৰতিক সময়ৰ সাহিত্যিক মণিকুন্ডলা ভট্টাচাৰ্যৰ নাম এইক্ষেত্ৰত উল্লেখনীয়। তেওঁৰ সৃষ্টিশীল সাহিত্যৰাজীত মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্বৰ প্ৰকাশ দেখা যায়।

মৃত্যু অকাম্য যদিও এক নিষ্ঠুৰ সত্য। প্ৰত্যেক মানুহেই জীৱন জীয়াৰ আখৰা কৰে। জীৱনৰ দুৰ্বাৰ বাসনাত সৰে দুখ-কষ্টৰ হেজাৰ-বিজাৰ অসহনীয় যন্ত্ৰণা। তথাপি জীৱনৰ প্ৰতি এক বুজাব নোৱাৰা মায়া। মানুহে নিজৰ লগতে আত্মীয়-স্বজনৰো মৃত্যু কামনা নকৰে। বুজন হোৱাৰেপৰা মানুহৰ মনত মৃত্যু চেতনাই অবিৰাম দোলা দি থাকে। শৈশৱ অৱস্থাত পিতৃ-মাতৃক হেৰুওৱাৰ ভয়ে সন্তানক পীড়িত কৰে। এয়া শিশু মনস্তত্ত্বৰ এক অন্যতম দিশ। এই ভয়ে মানুহৰ মনৰ গোপন কক্ষত গোটেই জীৱনৰ বাবে নিগাজীকৈ বাহ সাজে। এনে এক গভীৰ মনস্তাত্ত্বিক বিষয় লৈ 'অন্ত ৰবিৰ হেঙুলীয়া' চুটিগল্পটো ৰচিত হৈছে। প্ৰথম পুৰুষত বৰ্ণিত চুটিগল্পটোৰ কোনো ঠাইতে কেন্দ্ৰীয় চৰিত্ৰটোৰ নাম উল্লেখ কৰা হোৱা নাই। এগৰাকী কন্যা সন্তানক গল্পটোৰ কেন্দ্ৰীয় চৰিত্ৰ তথা গল্পৰ নায়িকা হিচাপে উপস্থাপন কৰা হৈছে। কেন্দ্ৰীয় চৰিত্ৰটোৰ অৱচেতন মনৰ দ্বন্দ্ব, আচৰণ তথা ক্ৰিয়া-কলাপৰদ্বাৰাই গল্পটোৰ মূল জুমুঠি নিৰ্মিত হৈছে। পিতৃৰ বিয়োগত মৰ্মাহত গল্পৰ নায়িকা। পিতৃৰ নিষ্ঠুৰ দেহ সন্মুখত লৈও বাস্তৱক স্বীকাৰ কৰিব নিবিচৰা এগৰাকী সন্তানৰ মনস্তাত্ত্বিক দিশটোক গল্পটোৰ বিষয়বস্তু হিচাপে অৱতাৰণা কৰা হৈছে। শৈশৱতে পিতৃৰ মুখত ককাকৰ আকস্মিক মৃত্যুৰ বিৱৰণ শুনি গল্পৰ নায়িকাৰ মনৰ গোপন কক্ষত মৃত্যু চেতনাই ক্ৰিয়া কৰিছিল। নিজ পিতৃৰ মৃত্যু সম্পৰ্কত নায়িকাৰ পিতৃৰ যি নিৰ্বিকাৰ প্ৰকাশভংগী সেয়া আবেগপ্ৰৱণ নায়িকাৰ বাবে যন্ত্ৰণাসদৃশ আছিল। পিতৃৰ অভিব্যক্তিলৈ লক্ষ্য কৰি নায়িকাই ভাবিবলৈ বাধ্য হৈছিল যে - "সময়ৰ আগত সকলো সম্ভৱ। কিমান বছৰ পাৰ হৈ গ'ল তেওঁৰ পিতাক ঢুকোৱাৰ! সেয়ে সেই দুখ এতিয়া সহজ হৈ পৰিছে। সময়ৰ আগত সহজ হৈ পৰে সকলো...!" শৈশৱত মৃত্যু সম্পৰ্কত নায়িকাৰ মনত যি ধাৰণাৰ সৃষ্টি হৈছিল সেয়া নিজ পিতৃৰ বিয়োগৰ বেলিকা ভুল হিচাপে প্ৰমাণিত হয়। পিতৃৰ মৃত্যুৰ শোকে নায়িকাৰ অৱচেতন মনত সোমাই আছিল। সেয়েহে পিতৃৰ মৃত্যুৰ পিছতো সকলো সময়তে তেওঁৰ শাৰিৰীক উপস্থিতি কামনা কৰিছিল। কম পৰিষৰৰ গল্পটোৰ মাজেৰে লেখিকাই মানুহৰ অন্তৰ্জগতৰ লগত সংপৃক্ত এটি অতি সংবেদনশীল বিষয় সাৰ্থকভাৱে উপস্থাপন কৰাত সফল হৈছে।

২.০ অন্ত ৰবিৰ হেঙুলীয়া চুটিগল্পৰ কেন্দ্ৰীয় চৰিত্ৰৰ মনস্তাত্ত্বিক বিশ্লেষণঃ
চৰিত্ৰ হৈছে চুটিগল্পৰ এটা অন্যতম প্ৰধান উপাদান। চৰিত্ৰৰ গতি-প্ৰকৃতি আৰু ক্ৰিয়া-কলাপৰ

মাজেৰেই গল্পৰ কাহিনীভাগ পৰিণতিৰ মুখলৈ আগবাঢ়ে। অন্তৰ্জগতৰ গতি-প্ৰকৃতিক মাজেৰে। লেখিকাই গল্পটোৰ জৰিয়তে পিতৃ বিয়োগ ঘটাবলৈ এগৰাকী কন্যা সন্তানৰ মানসিক স্থিতি আৰু মৰ্মবেদনাৰ প্ৰতিফলন ঘটাইছে। যাৰফলত চৰিত্ৰটো ফ্ৰয়েডৰ মনস্তাত্ত্বিক তত্ত্বৰ আধাৰত বিশ্লেষণ কৰাৰ অৱকাশৰ সৃষ্টি হৈছে।

ফ্ৰয়েডৰ মনোঃসমীক্ষণ তত্ত্ব অনুসৰি মানুহৰ ব্যক্তিত্বক দুইধৰণে ভাগ কৰা হৈছে- বিমূৰ্ত আৰু মূৰ্ত ব্যক্তিত্ব। মূৰ্ত ব্যক্তিত্বৰ স্তৰ তিনিটা-চেতন, অৱচেতন আৰু অচেতন। চেতন স্তৰত মানুহ জ্ঞান-বোধেৰে সমৃদ্ধ হৈ জাগ্ৰত অবস্থাত থাকে। অচেতন স্তৰ হৈছে জ্ঞানহীন তথা চেতনহীন অবস্থা। আনহাতে চেতন আৰু অচেতন অৱস্থাৰ মাজৰ মানসিক স্থিতি সম্পৰ্কীয় অৱস্থাটোৱেই হৈছে অৱচেতন স্তৰ। ফ্ৰয়েডে মানুহৰ অৱচেতন মনৰ অৱস্থিতি আৰু প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে বিস্তৃত আলোচনা আগবঢ়াইছে। ফ্ৰয়েডৰ মতে বাস্তৱত পৰিণত নোহোৱা ইচ্ছাকাংক্ষা কিছুমান মানুহৰ অৱচেতন মনত সঞ্চিত হৈ ৰয়। অৱদমিত ৰূপত থকা আশা- আকাংক্ষাবোৰ কেতিয়াবা সচেতন চিন্তাৰ মাজেৰে প্ৰকাশিত হয়। পিতৃৰ মৃত্যুৰ পিছতো নায়িকাৰ অৱচেতন মনত তেওঁৰ উপস্থিতি বৰ্তমান আছিল। পিতৃৰ মৃত্যুক সহজে ল'ব নোৱাৰা নায়িকাৰ অৱচেতন মনত পিতৃ পুনৰ উভতি অহাৰ আকাংক্ষা জাগি উঠিছিল। নায়িকাৰ আচৰণ-আচৰণতো অৱচেতন মনে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল। পিতৃৰ সৈতে মিলনৰ যি দুৰ্বাৰ বাসনা অৱচেতন মনত সুপ্ত হৈ আছিল তাৰ প্ৰতিক্ৰিয়া হিচাপে নায়িকাই পিতৃয়ে ব্যৱহাৰ কৰা সকলো সামগ্ৰী সযতনে সাঁচি ৰাখি পিতৃৰ অস্তিত্ব অনুভৱ কৰিছিল-“এসময়ত তেওঁ ব্যৱহাৰ কৰা কানি-কাপোৰ, চেপেল, ৰেজৰ, কলম, চছমা, আনকি চুলি কলপ কৰা ব্ৰাছডালো ভালকৈ সামৰি থলৈ। ভুলতো সেইবোৰ দীনজনক দান দিয়াৰ কথা মনলৈ নাছিল। ভাব হৈছিল, সদায় মোক মাৰ সৈতে ঘৰত থৈ দিহিঙে-দিপাঙে চাকৰি কৰি ঘূৰি ফুৰা পিতা যি কোনো মুহূৰ্ত্তে ঘৰ ওলাবহি বুলি! এৰা, পিতা ঢুকোৱাৰ পাছৰ এটা বছৰলৈকে আমি কোনো উৎসৱ উদ্‌যাপন কৰা নাছিলো কাৰণেই নেকি সেই সময়তো তেওঁৰ বাবে অপেক্ষা কৰাৰ কথা মনলৈ নাহিছিল। বাবে বাবে ভাব হৈছিল পিতা তেতিয়াও দূৰৈত কৰ্মৰত বুলি।”^২ পিতৃৰ মৃত্যুক সহজভাৱে ল'ব নোৱাৰা নায়িকাৰ মানসিক স্থিতিৰ প্ৰকাশ ঘটাইছে এনেদৰে-“এসময়ত নিজৰ পিতাকৰ মৃত্যুৰ কাহিনী অতি সহজভাৱে কৈ থাকিব পৰা মোৰ পিতাৰ দৰে সহজ হৈ উঠিব পৰা নাছিলো কিন্তু মই। তেওঁৰ ফটোত মালা পিন্ধোৱাৰ ঘোৰ বিৰোধিতা কৰিছিলো। পিতাৰ মাৰফতত অহা ডাক খুঁটি খুঁটি পৰীক্ষা কৰিছিলো; আকিছিল নেকি কোনোবাই তেওঁৰ নামৰ আগত চন্দ্ৰবিন্দু এটা।”^৩

চৰিত্ৰটোৰ মাজত চেতন-অৱচেতন মনৰ দ্বন্দ্ব প্ৰকাশ পাইছে। পিতৃৰ মৃত্যু সত্য বুলি জানিও সেয়া মানি ল'ব নিবিচৰা গল্পৰ নায়িকাই অন্তৰ্জগতত ভুগিছিল। সেয়েহে নায়িকাৰ পিতৃৰ মৃতদেহৰ ওপৰত তিবোতা এজনীয়ে মুদ্ৰা এটা দলিয়াই সেৱা কৰা কাৰ্যকৰণ তীব্ৰ প্ৰতিবাদ কৰিব বিচাৰিছিল যদিও পিতৃমুহূৰ্ত্তে চেতন মনে তেওঁক বাধা প্ৰদান কৰিছিল। চেতন মনে তেওঁৰ পিতৃ যি মৃত সেই সম্পৰ্কে নায়িকাক সজাগ কৰিছিল। নায়িকাৰ মানসিক অৱস্থা সম্পৰ্কে গল্পটোত বৰ্ণনা কৰা হৈছে এনেদৰে-“ৰাম

ৰাম। ৰাম ৰাম।...” ফিবোজাৰ নথ আৰু ৰূপৰ মোটোহা বালা পিন্ধি তিবোতা এজনীয়ে ততাতৈয়াকৈ পিতাৰ কোলালৈ মুদ্ৰা এটা দলিয়াই হাতযোৰ কৰিছিল। কি কৰে, কি কৰে বুঢ়ীয়ে? জীয়া মানুহক শেষ যাত্ৰাৰ সেৱা জনায় ?

যেন টেটু ফালি প্ৰতিবাদহে কৰিব খুজিছিলো। মোৰ মূৰৰ ওপৰত খহি পৰা চনকা আকাশৰ দৰে ভৰিৰ তলুৱাৰ পৃথিৱীখনো তুলাপাতৰ দৰে পাতল হৈ পৰিছিল। যেন সামান্য লৰিলেই ফালি যাব সেয়া চেৰ্চেৰ্কে! কোবাল গতিত বুকুৰ ভিতৰত তৰপে তৰপে নিশ্বাসবোৰ দ’ম লাগিছিল।”৪

অন্ত ৰবিৰ হেঙুলীয়া গল্পটোৰ নায়িকা চৰিত্ৰত ইলেকট্ৰা কমপ্লেক্সৰ লক্ষণ পৰিষ্ফুট হৈছে। ইলেকট্ৰা কমপ্লেক্সৰ ধাৰণাটো মনোবৈজ্ঞানী ফ্ৰয়েডে প্ৰথমে আগবঢ়াইছিল ফ্ৰয়েডৰ ধাৰণা অনুসৰি ইলেকট্ৰা কমপ্লেক্স হৈছে এক স্বাভাৱিক প্ৰক্ৰিয়া। কন্যা সন্তানৰ পিতৃৰ প্ৰতি থকা সহজাত আকৰ্ষণকেই ইলেকট্ৰা কমপ্লেক্স হিচাপে অভিহিত কৰা হৈছে। ই নাৰীৰ মনস্তত্ত্বৰ লগত জড়িত নাৰীৰ জীৱনৰ প্ৰথম পুৰুষ হৈছে পিতৃ। সেয়েহে নাৰীৰ অৱচেতন মনত পিতৃৰ প্ৰতি এক বিশেষ আকৰ্ষণৰ সৃষ্টি হয়। সৰুৰেপৰা পিতৃৰ সান্নিধ্যত ডাঙৰ হোৱা ছোৱালী এজনীয়ে পিতৃৰ অনুপস্থিতিত নিঃসংগতাত ভোগে। পিতৃৰ সৈতে গল্পৰ নায়িকাৰ সম্পৰ্ক অতি নিৰীড় আছিল। আদৰৰ পিতৃৰ মৃত্যুত হতাশা, নিঃসংগতাত জৰ্জৰিত নায়িকাৰ মানসিক স্থিতিৰ সম্বন্ধ পোৱা যায় এনেদৰে—“পিতাৰ মুখখন পুনৰ নিৰীক্ষণ কৰিবলৈ ধৰিছিলো। কোনো অভিজ্ঞ চিকিৎসকৰ দৰেই তেওঁৰ নাকৰ আগত মোৰ গাল ৰাখি, তেওঁৰ হাতৰ মণিবন্ধনত মোৰ ওঁঠ থৈ আৰু তেওঁৰ নিস্পন্দ বুকুত কাণ পাতি বাৰে বাৰে পৰীক্ষাহে কৰিছিলো যেন! জেনেৰেল ৱাৰ্ডৰ দৰে হাস্পাতালখনৰ আই. চি. ইউৰ দীঘলীয়া চেম্বাৰটোত পিতাক ইতিমধ্যে এখন ফল্ডিং পাৰ্টিশ্বনেৰে ঘেৰি আন ৰোগীসকলৰ পৰা পৃথক কৰি পেলোৱা হৈছিল। পিতাৰ স’তে নিৰিড় হ’ব খোজাৰ সোণালী সুযোগ মই যেন হাততে পাই গৈছিলো। চিগাৰেটৰ ধোঁৱাই কৰচ পিন্ধাই থোৱা তেওঁৰ গ্ৰীবা, বন্ধ আৰু ওঁঠ, অহৌবলিয়াৰ দৰে মই বাৰে বাৰে শুঙিছিলো। নাছিল, ক’তো সেই গোন্ধ নাছিল।”৫

পিতৃক এবাৰ স্পৰ্শ কৰাৰ আকুলতাত বছৰেকীয়া শ্ৰাদ্ধৰ দিনাও পিতৃলৈ অধীৰভাৱে অপেক্ষা কৰি থকা নায়িকাই সুৰুঙা বুজি পিতৃৰ শেষকৃত্য সম্পন্ন কৰা স্থানলৈ ধপলিয়াই গৈছিল। মৃত্যুৰ এবছৰলৈ সকলো সময়তে পিতৃলৈ অপেক্ষা কৰি থকা নায়িকাই পিতৃক লগ পোৱাটো দূৰৰে কথা, নৈৰ বুকুত জাহ যোৱা সমাধিস্থলৰো সন্ধান উলিয়াব নোৱাৰি বাস্তৱক স্বীকাৰ কৰিবলৈ বাধ্য হৈছিল। ইয়াতেই চৰিত্ৰটোৰ অৱচেতন মন আৰু বাস্তৱৰ মাজত সংঘাত হৈছে। এটা বছৰে পিতৃৰ বিয়োগত এটুপিও চকুলো নেপেলোৱা নায়িকাই ৰুঢ় বাস্তৱক উপলব্ধি কৰি চকুলোৰে দুগাল তিয়াই ঘৰলৈ উভতিছিল। সমাধি স্থানৰপৰা এটি ভাৰাক্ৰান্ত মন লৈ উভতি আহিলেও নায়িকাৰ মানসিক সম্ভাৱিত পিতৃৰ অস্তিত্ব কঢ়িয়াই আনিছিল—“ আচৰিত কথা এয়ে যে এজনী সৰু ছোৱালীৰ দৰে চকুলোৰে দুগাল তিয়াই ঘৰলৈ ওভতোতে মোৰ পিতাও মোৰ পাছে পাছে আহিল। তেওঁৰ ভয় হৈছিল; জানোচা তেওঁৰ পিতাকৰ মৃত্যু কাহিনীৰ দৰেই ময়ো এদিন তেওঁক

সহজভাৱেই লৈ পেলাম!”^৬

৩.০ অস্ত ৰবিৰ হেঙুলীয়া গল্পৰ আংগিকৰ মনস্তাত্ত্বিক বিশ্লেষণ :

সাহিত্যিক পাঠৰ মনস্তাত্ত্বিক বিশ্লেষণত পাঠত ব্যৱহৃত ভাষা, প্ৰতীক, চিত্ৰকল্প আদি আংগিকে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে। সাহিত্যিকে কোনো বিষয় বা চৰিত্ৰৰ মানসিকতাক স্পষ্ট আৰু শক্তিশালীৰূপে উপস্থাপন কৰিবলৈ বহুক্ষেত্ৰত প্ৰতীকি ব্যঞ্জনাৰ সহায় লয়। যাৰফলত বক্তব্য বিষয়ৰ গভীৰতা অধিক স্পষ্ট হোৱাৰ লগতে বিষয় সম্পৰ্কে পাঠকৰ মনত ধাৰণাৰ উদয় হয়। মনস্তত্ত্ব হৈছে মানুহৰ আভ্যন্তৰৰ এক জটিল প্ৰক্ৰিয়া। এই প্ৰক্ৰিয়াত সাহিত্যিক পাঠক উন্মুখ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰতীকি ব্যঞ্জনাৰ প্ৰয়োগ বিশেষভাৱে প্ৰয়োজনীয় হৈ পৰে। মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ সাহিত্যত আংগিকৰ প্ৰয়োগ মনকৰিবলগীয়া। বিষয়বস্তু, চৰিত্ৰৰ মানসিক জগতৰ চিত্ৰণত তেওঁৰ ভাষাই প্ৰতীকি ৰূপ লোৱা দেখা যায়। তেওঁৰ ‘অস্ত ৰবিৰ হেঙুলীয়া’ গল্পত এইধৰণৰ আংগিকৰ উপস্থাপনেৰে চৰিত্ৰৰ মানসিক জগতখন পাঠকৰ সন্মুখত উদঙাই দেখুৱাবলৈ সক্ষম হৈছে। গল্পটোত প্ৰয়োগ কৰা প্ৰতীক, চিত্ৰকল্পই মূল চৰিত্ৰটোৰ আচৰণ আৰু ক্ৰিয়া-কলাপৰ মনস্তাত্ত্বিক দিশৰ ইংগিত বহন কৰিছে।

চিত্ৰকল্প মুখ্যতঃ কবিতাৰ লগত জড়িত বিষয় হ’লেও সাহিত্যৰ অন্যান্য বিভাগতো ইয়াৰ উপস্থিতি বিদ্যমান। চিত্ৰকল্প হৈছে কল্পনাৰ অনুভূতিৰে গঢ় দিয়া এখনি ছবি। সাহিত্যিকৰ মনৰ অনুভূতিৰ শাব্দিক প্ৰকাশেৰে এখন চিত্ৰৰ জন্ম দিয়ে। সেয়েহে চিত্ৰকল্প মনস্তত্ত্বৰ লগত নিবিড়ভাৱে সংপৃক্ত। ‘অস্ত ৰবিৰ হেঙুলীয়া’ গল্পটোত গল্পকাৰে পিতৃৰ বিয়োগত মৰ্মাহত হৈ পৰা এগৰাকী সন্তানৰ মানসিক জগতখনৰ বাৰ্তা প্ৰদান কৰিছে এনেদৰে—“কোনো ঋতুৰেই ৰং নথকা এখন আকাশ মোৰ মূৰৰ ওপৰত কাচৰ চিলিঙৰ দৰে ঝনাৎকৈ খহি চূচুৰ্মে হৈ পৰিছিল। সমস্ত শৰীৰত আৰু মই থিয় হৈ থকা মজিয়াত সিঁচৰতি হৈ পৰা সেই কাচৰ আকাশত মোৰ হৃদয় প্ৰতিবিস্তিত হৈছিল। শৰীৰৰ পোছাকৰ মসৃণতা ঠেলি-ঠুলি সেই আকাশ বালিচন্দা হৈ সোমাই পৰিছিল। মোৰ মূৰৰ মেহগনিবুলীয়া চুটি চুটি চুলিৰ ওপৰতো ভগ্ন আকাশৰ চেনীৰ দানাই খোপনী পুতিব খুজিছিল।”^৭ চিত্ৰকল্পটোত পিতৃৰ বিয়োগৰ শোক-যত্নাৰ জীয়া ঘাডোখৰ হৃদয়ৰ নিভৃত কোণত সন্তপৰ্ণে বৈ যোৱাৰ অৰ্থ বহন কৰিছে।

গল্পটোত প্ৰতীকৰ জৰিয়তে নায়িকাৰ অন্তৰৰ দুখ-যত্না, নিঃসংগতা দাঙি ধৰিছে—“পিতাৰ শৰীৰো ভস্ম হৈ গৈছিল। এটা ডাঙৰ সোণালী ফ্ৰেমত তেওঁৰ ফটো ধূপ-দীপ আৰু ফুলেৰে উজলি উঠিছিল। তেতিয়ালৈ অৱৰুদ্ধ নিশ্বাসে তৰপে তৰপে মোৰ বুকুৰ ভিতৰত গেদীয় শিলাৰ ৰূপ লৈছিলগৈ। বুকুৰ কমিহাডৰ মাজৰ সুকোমল অনুভূতিক ঠাইডোখৰতে সেই শিলা গজ্জগীয়া হৈ বহি বৈছিল।”^৮ নায়িকাৰ অন্তৰৰ যত্নাক বুজাবলৈ গেদীয় শিলক প্ৰতীক হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। আশ্ৰয় বা ৰূপান্তৰিত শিল বিভিন্নভাৱে ক্ষয়ীপ্ৰাপ্ত হৈ নিম্নভূমিত গেদৰূপে সঞ্চিত আৰু জমা হৈ সৃষ্টি হোৱা শিলেই হৈছে গেদীয় শিল। পিতৃক হেৰুৱাই মানসিকভাবে ভাগি পৰা নায়িকাৰ দুখ-যত্না অন্তৰ্জগতত ঠাই খাই পৰিছে। এইবোৰ হৃদয়ৰ নিভৃত কোণত কঠিন শিলালৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে। এনেদৰেই

গল্পটোত গেদীয় শিলাৰ জৰিয়তে নায়িকাৰ মানসিক স্তৰৰ প্ৰতীকি ব্যঞ্জনা প্ৰকাশ কৰা হৈছে।

০.০ সামৰণি :

মানুহৰ আচাৰ- আচৰণ , কাম-কাজ সকলোতে অৱচেতন মনৰ প্ৰভাৱ অপৰিসীম। আলোচ্য গল্পটিৰ নায়িকাৰ আচাৰ-আচৰণতো অৱচেতন মনে বিশেষ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে। গল্পৰ নায়িকাই পিতৃৰ নিত্য ব্যৱহাৰ্য বস্তু সযতনে সাচি ৰখা, মৃত পিতৃ পুনৰ উভতি আহিব বুলি উৎকণ্ঠাৰে অপেক্ষা কৰা, পিতৃৰ শেষ অস্তিত্ব বিচাৰি সমাধিক্ষেত্ৰলৈ ধপলিয়াই যোৱা আদি কাৰ্যবোৰে নায়িকাৰ মানসিক অস্থিৰতাৰ ইংগিত বহন কৰিছে। মানুহৰ অন্তৰ্জগতখন বহস্যৰে ভৰা। ই বহুতো অপ্ৰাপ্তি, অপূৰ্ণ আকাংক্ষা, আবেগ, স্মৃতিৰ আছুতীয়া ভঁৰাল। গল্পকাৰে গল্পটোৰ প্ৰধান চৰিত্ৰৰ মানসিক জগতৰ বহস্য উদঘাটন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। এগৰাকী পিতৃহাৰা সন্তানৰ মানসিক স্থিতিৰ উপস্থাপনেৰে অস্ত ৰবিব হেঙুলীয়া গল্পটোৰ পৰিকাঠাম নিৰ্মিত হৈছে।

প্ৰসংগ টোকা :

১ মণিকুন্ডলা ভট্টাচাৰ্য, প্ৰসুৰ কন্যা, পৃ-২

২ উল্লিখিত পৃ-৫

৩ উল্লিখিত পৃ-৫

৪ উল্লিখিত পৃ-৩

৫ উল্লিখিত পৃ-২

৬ উল্লিখিত পৃ-৭

৭ উল্লিখিত পৃ-১

৮ উল্লিখিত পৃ-৫

গ্ৰন্থ পঞ্জী :

অসমীয়া :

কলিতা, ৰঞ্জন। সম্পা। গৱেষকৰ হাতপুথি। গুৱাহাটী: বান্ধৱ, দ্বিতীয় প্ৰকাশ, ২০১৭। মুদ্ৰিত।

ডেকা, ৰাতুল। সাহিত্য সমালোচনা তত্ত্ব: পৰিচয় আৰু প্ৰয়োগ। জালুকবাৰী: সম্প্ৰীতি, প্ৰথম

প্ৰকাশ, ২০১৭। মুদ্ৰিত।

ভট্টাচাৰ্য, মণিকুন্ডলা। প্ৰসুৰ কন্যা। পাণবজাৰ, গুৱাহাটী: চন্দ্ৰপ্ৰকাশ, তৃতীয় প্ৰকাশ, ২০১৫।

মুদ্ৰিত।

ইংবাজী :

Freud, Sigmund. The Interpretation Of Dreams, Franz Deutike, Leipzig & Vienna, Third Edition, 1911.

--- -- New Introductory Lectures On Psychoanlaysia In Standard Edition, (Vol-22), The Hogarth Press, London, 1964

ইন্টাৰনেট :

<https://as.wikipedia.org>

<https://as.vikaspedia.in>